

UNIVERZITET U BEOGRADU
REKTORAT BEOGRADSKOG UNIVERZITETA

MASTER RAD

UTICAJ SELAFIJSKIH ZAJEDNICA U BIH NA
REGRUTOVANJE TERORISTIČKIH BORACA I NJIHOV
POVRATAK

Mentor:
Prof. Dr Dragan Simeunović

Kandidat:
student Pejkić Saša

Beograd, mart 2021. godine

PRILOG : Izjava o akademskoj čestitosti

Student: Saša Pejkić

Student: Master studija na Rektoratu Beogradskog Univerziteta na smeru Terorizam, organizovani kriminal i Bezbednost

Autor Master rada pod nazivom:

UTICAJ SELAFIJSKIH ZAJEDNICA U BIH NA REGRUTOVANJE TERORISTIČKIH BORACA I NJIHOV POVRATAK

Potpisivanjem izjavljujem:

- da je rad isključivo rezultat mog sopstvenog istraživačkog rada;
- da sam rad i mišljenja drugih autora koje sam koristio u ovom radu naznačio ili citirao u skladu sa Uputstvom;
- da su svi radovi i mišljenja drugih autora navedeni u spisku literature/referenci koji su sastavni deo ovog rada i pisani u skladu sa Uputstvom;
- da sam dobio sve dozvole za korišćenje autorskog dela koji se u potpunosti/celosti unose u predati rad i da sam to jasno naveo;
- da sam svestan/na da je plagijat korišćenje tuđih radova u bilo kom obliku (kao citata, parafraza, slika, tabela, dijagrama, dizajna, planova, fotografija, filma, muzike, formula, veb sajtova, kompjuterskih programa i sl.) bez navođenja autora ili predstavljanje tuđih autorskih dela kao mojih, kažnjivo po zakonu (Zakon o autorskom i srodnim pravima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012), kao i drugih zakona i odgovarajućih akata Univerziteta u Beogradu;
- da sam da sam svestan/na da plagijat uključuje i predstavljanje, upotrebu i distribuiranje rada predavača ili drugih studenata kao sopstvenih;
- da sam svestan/na posledica koje kod dokazanog plagijata mogu prouzrokovati na predati Master rad i moj status;

Beograd, 08.03.2021.

Potpis studenta

Sažetak

Stvaranje paradžemata sa selafijskim zajednicama u Bosni i Hercegovini značajno je uticalo na indoktrinaciju i vrbovanje umerenog sunituskog muslimanskog stanovništva i muslimanskih konvertita, započelo je u ratnom vremenu u na ideji ujedinjenja svih muslimana, i nastavilo se posleratnom vremenu, pa sve do danas. Selafijske zajednice kao novina, odskaču od uobičajene svakodnevnice i teže opštem širenju islamske vere sa pravilima služenja Bogu kao što su to činile prve tri generacije muslimana. Ove zajednice ne zadovoljavaju se samo vrbovanju novih muslimanskih vernika i konvertita, nego vešto i studiozno rade na produbljenoj njihovoj indoktrinaciji i regrutaciji za ostvarivanje terorističkih ciljeva na ratištu Islamske države u cilju stvaranja Kalifata ili upotrebom u drugim terorističkim akcijama ili delatnostima.

Ovaj rad, između ostalog, treba da odgovori i na pitanja nastanka i razvoja paradžematskih zajednica i njihov odnos sa zvaničnom Islamskom Zajednicom Bosne i Hercegovine, ali i da prepozna uticaj na kompletno sunitsko selularno muslimansko društvo, u okviru težnje za postepenom promenom temelja muslimanske vere koji krasi umereno muslimansko društvo.

Za bolje razumevanje mehanizama radikalizacije stanovništva i stvaranja novih verskih zajednica koje čine vernici, pripadnici tekferdžijsko-selafijsko-vehabijske ili haridžijske sekte, okupljene pod jednim imenom selafisti, u radu će biti prikazan razvojni put paradžemata i njihova uloga u regrutaciji, slanju i prihvatanju povratnika sa ratišta, podizanja terorističkog borca kao uvažene ličnosti na visokom pijedestalu u društvu, kako bi privoleli decu i omladinu i istovremeno, očuvali razornu energiju i pripremili povratnike za nove terorističke akcije.

Ključne reči: selafisti, tekferdžije, vahabiti, vehabije, padžemati, konvertiti, strani teroristički borci

Abstract

The creation of parajamats with Salafi communities in Bosnia and Herzegovina significantly influenced the indoctrination and recruitment of the moderate Sunni Muslim population and Muslim converts, began in wartime with the idea of uniting all Muslims, and continued in the postwar period until today. The Salafi communities, as a novelty, deviate from the usual everyday life and strive for the general spread of the Islamic faith with the rules of serving God as the first three generations of Muslims did. These communities are not satisfied with recruiting new Muslim believers and converts, but skillfully and studiously work on their indoctrination and recruitment

to achieve terrorist goals on the battlefield of the Islamic State in order to create a caliphate or use it in other terrorist actions or activities.

This paper, among other things, should answer the questions of the origin and development of paramilitary communities and their relationship with the official Islamic Community of Bosnia and Herzegovina, but also to recognize the impact on the entire Sunni rural Muslim society, within the aspiration to gradually change the foundations of the Muslim faith. adorns a moderate Muslim society.

For a better understanding of the mechanisms of radicalization of the population and the creation of new religious communities consisting of believers, members of the Tekferji-Salafi-Wahhabi or Kharijite sect, gathered under one name Salafists, the paper will show the development path of parajamats and their role in recruiting, sending and receiving returnees. battlefields, raising the terrorist fighter as a respected person on a high pedestal in society, in order to attract children and youth and at the same time, preserve the destructive energy and prepare returnees for new terrorist actions.

Keywords: Salafists, Takferdji, Wahhabis, Pajamats, converts, foreign terrorist fighters

Biografija

1. Ime i Prezime: Saša Pejkić
2. Datum i mesto rođenja: 29.05.1970. Šabac
3. Adresa: Miloša Obrenovića 36 Obrenovac
4. Telefon: 064/8298875
5. E-mail: sasa.pejkic@eps.rs
6. Obrazovanje: Diplomirani mašinski inženjer i međunarodni inženjer zavarivanja-IWE

Obrazovna ustanova	Godina završetka	Stečena diploma
Goša Institut za zavarivanje	2011	Međunarodni inženjer zavarivanja -IWE
Mašinski Fakultet Univerziteta u Kragujevcu	1997	Diplomirani mašinski inženjer smer mašinske konstrukcije i mehanizmi
Škola učenika u privredi Šabac	1988	Mašinski tehničar- Kontrolor
Škola učenika u privredi Šabac	1987	Mašinbravar

7. Profesionalno iskustvo:

Organizacija	Od	Do	Funkcija
ELEKTROPRIVREDA SRBIJE JP TE „KOSOVO“ Obilić	1998	1999	Rad u sektoru održavanja, konstrukcije i projektovanja kao i nadzora nad izvođenju radova Stečeno zvanje 1999 god: Vodeći inženjer turboagregata
Srednja ugostiteljsko-turistička škola u Budvi	2004	2004	Profesor matematike
ELEKTROPRIVREDA SRBIJE JP TE „KOSOVO“ Obilić gradilište PD TE „NIKOLA TESLA“ Obrenovac	2005	2012	Rad u širokoj lepezi poslova pripreme organizovanja i izvršenja poslova vezanih za gradilište, rekonstrukcije sistema i instalacija, paralelno nadzor i projektovanje u okvirima tekućih

			remonta na svim postojećim blokovima. 2005-2006 inženjer izvršenja mašinskih poslova u remontu. 2006-2008 zamenik upravnika gradilišta. 2008-2012 godine stečeno zvanje: Upravnik gradilišta
Goša Institut za zavarivanje-Beograd	2011	2015	Predavač Gasne tehnike, rezanja i zavarivanja
ELEKTROPRIVREDA SRBIJE PD TE „NIKOLA TESLA“ Obrenovac	2012	Danas	Radno mesto: Inženjer izvršenja za kotlovsko postrojenje Rad sa izvođačima radova u okviru bezbednosti i zdravlja na radu u tehničko tehnološkom smislu. Stečeno zvanje 2012 godine: Koordinator za izvođenje radova
JP ELEKTROPRIVREDA SRBIJE OGRANAK TE „NIKOLA TESLA“ Obrenovac	2017	Danas	Koordinator za izradu projekta

8. Članstvo u profesionalnim organizacijama: član Inženjerske Komore Srbije i Društva za unapređenje zavarivanja u Republici Srbiji (DUZS)

9. Prethodni projekti učestvovanja: videti referenc listu

10. Stečene ključne kvalifikacije:

1 Diplomirani mašinski inženjer smera mašinske konstrukcije i mehanizmi, stečena na MF u Kragujevcu 1997. godine, sa radom u procesnoj tehnici i termoeenergetici

2 Međunarodni inženjer zavarivanja IWE broj diplome SRB 00250

3 Državni ispit

4 Licenca: odgovornog projektanta termotehnike, termoeenergetike, procesne i gasne tehnike (licenca br: 330 E625 07)

5 Licenca: odgovornog izvođača radova termotehnike, termoeenergetike, procesne i gasne tehnike (licenca br: 430 B203 07)

6 Stručni ispit za Koordinatora za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenja radova br: 152-02-00276/2012-01

7 Stručni ispit za Koordinatora za bezbednost i zdravlje na radu u fazi projektovanja br: 152-02-00278/2012-01

8 Stručni ispit za Protivpožarnu zaštitu stečene u DVD „Matica“-Zemun izdata u Sektoru za vanredne situacije 07 broj 152-1-1883/12

9 Specijalističke studije inovativnog znanja smer Terorizam i organizovani kriminal stečena u Beogradu na FPN u septembru 2020.

- Izvođenje radova na različitim postrojenjima, mašinskih konstrukcija, procesne tehnike i instalacija
- Nadzor nad izgradnjom termoenergetskih instalacija
- Rad sa ljudima
- „B i C“ kategorija

12. Ukratko: Rođen u Šapcu gde je završena osnovna i srednja škola. Nakon odsluženog vojnog roka, završen fakultet u Kragujevcu i potom odlazak na Kosovo u Prištinu zbog zaposlenja. Potom odlazak u Budvu, pa zatim u Obrenovac. Od 2005 godine vezan za poslove koji zahtevaju ozbiljnu zaštitu na radu.

REFERENC LISTA

1	Upravnik gradilišta u JP TE „Kosovo“ u TENT A od 2008 do 2012. godine
2	Revitalizacija bloka A5 snage 308,5 na 342MW TE „Nikola Tesla“ Obrenovac 2012 god - Koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenje radova
3	Revitalizacija bloka A3 i Kapitalni remont bloka A1 u TE „Nikola Tesla“ Obrenovac 2014 god - Koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenje radova
4	Kapitalni remont bloka A2 u TE „Nikola Tesla“ Obrenovac 2015 god - Koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenje radova
5	Izgradnja projekta odsumporavanja u TENT A Obrenovac 2017 do danas - Koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenje radova

Napomena: u referenc listi su predstavljena samo odgovorna radna mesta.

Sadržaj:

Sažetak	2
Biografija	4
Popis korišćenih skraćenica sa značenjem – skraćenice	9
Spisak tabela i fotografija	9
1. UVOD	10
1.1. Cilj rada	10
1.2. Predmet rada	10
1.3. Hipoteze istraživanja	12
1.4. Metode istraživanja	12
1.5. Struktura sadržaja rada	12
2. Sekularna sunitska IZ BiH i njeno mesto u islamskom svetu	14
2.1. Sličnosti i razlike između zajednica šiita, sunita i njihovih sekti u svetu	16
2.1.1. Događaji kod Karbale kao osnovni uzrok podele šiita i sunita- uzor iz Karbale	19
2.2. Sekte koje se proizašle iz sunitske vere	21
2.2.1. Istorijske osnove vahabizma, selafizma i muslimanskog bratstva	21
2.1.2. Sličnosti i razlike selafijskih, vahabijskih, tekferdžijskih, haridžijskih zajednica i ostalih manje poznatih sekti	26
3. Pojava vahabizma, tekferizma i selafizma u BiH	31
3.1. Selafizam u BiH	32
3.1.1. Širenje selafizma finansiranjem i pojedinačnim mesečnim isplatama	35
3.1.2. Širenje selafizma preko interneta	37
3.1.3. Širenje selafizma preko druženja izvan selafijskih zajednica	40
3.2. Selefijske zajednice i paradžemati	41
3.3. Odnos Islamske zajednice BiH sa ujedinjenim paradžematima	42
3.4. Međusobni odnos umerenog sekularnog islama i ekstremnog islamskog učenja u BiH	47
3.4.1. Međusobni odnos umerenog sunistkog stanovništva i selafista u BiH	49
4. Međusobna povezanost paradžemata i odlazaka terorističkih boraca u ISIL	51

<i>4.1. Prihvaćenost ekstremnog tumačenja islama kod stanovništva islamske veroispovesti</i>	<i>53</i>
<i>4.2 Karakteristike društva i pojedinaca u BiH kod kojih se razvija ekstremizam i priljučenje ekstremnim grupama</i>	<i>54</i>
5. Uticaj paradžemata i selafijskih zajednica, ekstremista i povratnika na celokupno društvo i državu	56
Zaključak	62
Rečnik nepoznatih reči i izraza (A-Z)	63
Literatura	66

Popis korišćenih skraćenica sa značenjem – skraćenice

IZBiH- Islamska zajednica Bosne i Hercegovine, jedina i jedinstvena zajednica muslimana u BiH i Bošnjaka izvan domovine, kao i drugih muslimana koji je prihvataju kao svoju.

ISIL- Islamska država Iraka i Levanta. Levan je teritorija na delu današnje Sirije

ISIS, DAESH - Islamska država Iraka i al-Shama

s.a.v.s. - (sallallahu alejhi ve sellem)- Allahov Poslanik, odnosno prorok Muhammed

STB- strani teroristički borci

EU IRU - Antiteroristička jedinica za internetske istrage i kapacitet prijavljivanja Evropske unije

EVROPOL- organizacija policijskih organa država članica Evropske Unije koja raspolaže kriminalističkim podacima

Spisak tabela i fotografija

1. Tabela: Lokacije poznatih „odmetnutih“ paradžemata na teritoriji BiH

2. Rečnik nepoznatih reči i izraza (A-Z)

1. UVOD

1.1. Cilj rada

Cilj rada je upoznavanje čitaoca sa postepenom promenom sunitske sekularne muslimanske vere na Balkanu i njenom radikalizacijom uz učešće i prisustvo muslimanskog fundamentalizma. Čitalac treba da se upozna sa novim terminima tekferdžijsko-selafijsko-vahabitski i haridžijskih zajednica, okupljenih pod jednim imenom selafisti. Cilj ovog rada, između ostalog, je da prikaže da razlika između selafista i Islamske Zajednice BiH, bez obzira što na prvi pogled je zanemarljiva, ona je suštinska i potvrđena međusobnim vrbovanjem i preobraćanjem iz sunitske u selafijsko muslimansku versku zajednicu, ali iz prelaskom iz hrišćanske u muslimansku (muslimanski konvertiti).

Cilj ovog rada je prikaz nastanka i porasta broja paradžemata u BiH koji promovišu novu selafističku veru koja je zasnovana na ideji života i veri prve tri generacije muslimana. Njihova osnovna ideja je stvaranje panislamskog sveta, jedinstvene države Kalifata ujedinjenih svih muslimana sveta. Svi koji se nalaze tom putu stvaranja nove države, prema ideji moraju biti ili preobraćeni ili vremenom nestati. Proces je vremenski dugačak ali prema ideologiji, neprestan, do totalnog nastanka jedinstvene svetske države u kojoj će ustav biti sveta knjiga Kur'an.

1.2. Predmet rada

Da bi smo razumeli razmere, opasnosti i pristupačnost ponovnog uključenja terorističkih boraca ISIL-a, al Nusra Fronta i drugih terorističkih organizacija sa područja Sirije i Iraka u savremeno neoliberalno kapitalističko društvo, neophodno je analizirati korene pojave radikalnog islama na Bliskom istoku i Evropi. Razumevanjem početka nastanka ekstremizma, mogu se donekle pretpostaviti razloge za nastanak i napredak povratka boraca i njihovih porodica, ali i emigranata i njihovo ponovno uključenje u društvo. Pod pojmom emigranti se podrazumevaju osobe koje su otišle u Islamsku državu kako bi živele u Kalifatu, a da pri tome nisu bili borci, odnosno ne nose oružje.

Postavlja se pitanje kako se iz jedne miroljubive i pravdoljubive religije kao što je Islam, stvorio fundamentalni radikalizam, odnosno kako je sve to počelo i ko promoviše i finansira ideju panislamizma, ako se zna da počeci muslimanskog terorizma ne sežu daleko u prošlost. Kao potvrda radikalizma mogu poslužiti zločini ekstremista iz ISIL-a koji su nastali iz vahabističko -

tekfirističke ideje. Ovi zločini su sprovedeni na nekoliko stotina hiljada ljudi, uglavnom muslimanske veroispovesti. Neočekivano je, ali istinito da nijedna od terorističkih organizacija iz ISIL-a (ima ih više) nisu sprovele napade na Izraelsku vojsku ili na američku bazu pod nazivom Ein Al-Assad koja se nalazi u neposrednoj blizini Islamske države, smeštene u zapadnoj iračkoj pokrajini Anbar.

Pojavili su se novi termini kao što su „selafista“ i „paradžemat“ kojim se razdvajaju tekferisti i selafističko-vahabitske zajednice od umerenog i pravdoljubivog sunitskog sekularnog muslimanskog sveta. Najviši autoriteti muslimanskih sunita sa univerziteta Al-Azhar u Kairu, osuđuju tekfirističku herezu i učenje koje sprovode selafističko vahabitski imami, ali istovremeno ne primenjuju apostazu, odnosno potpuno odbacivanje ove vere.

Održavanje američke hegemonije, globalizma u kojima dominantnu ulogu imaju multinacionalne kompanije u svetu, podrazumeva raspirivanje mržnje i sukoba u nezapadnim civilizacijama, kao što se to dešava u državama gde je zvanična vera neka od muslimanskih veroispovesti, i gde su u sukobu svih protiv svih, uz podršku velikih sila.

Neko vidi početak saradnje multinacionalnih kompanija iz SAD sa Muslimanskim bratstvom u trenutku postizanja sporazuma za proterivanje vojske bivšeg SSSR-a iz Afganistana 1980-tih godina. Međutim u 50-im godina prošlog veka Velika Britanija i SAD su dale podršku Muslimanskom bratstvu u Egiptu. Otada pa do danas, saradnja nije prekidana. Tako američka podrška, pod patronatom globalizma, u Siriji i Libiji terorističkim organizacijama su samo epizode koje su sledile jedna drugu.

Opravdanje ISIL-a za saradnju sa SAD iako je to hrišćanska država, iznosi se kroz činjenicu da Amerika nikada nije vodila hrišćanske ratove sa muslimanskim svetom. Kada nije bilo ratova, onda nije bilo ni istorije.

Da su multinacionalne kompanije iz Amerike pod vođstvom Standard oil-a, istovremeno igrali na duplu kartu, govori i podatak da sem Muslimanskog bratstva, pomagali Saudijskog princa Ibn Sauda da oslobodi od Otomanske imperije Meku i Medinu i stvori najveću vehabijsku državu Saudijsku Arabiju. Ova veza multinacionalnih kompanija i Saudijske dinastije je čvrsta zahvaljujući prirodnim resursima, kojim su ove oblasti bogate. Kraljevina Saudijska Arabija godišnje kupuje američko sofisticirano oružje za više desetina milijardi dolara. Zauzvrat SAD

gledaju kroz prste totalitarizmu koji promovise masovna smaknuća na trgovima ili zapostavljanje svih prava žena.

Zapad je upotrebio svoju moć da sitne razlike učini nepremostivim razlikama između različitih organizacija ili država, kako bi implementirao svoju moć i stavio ogromna prostranstva pod svoju kontrolu, a države u svoje vojne vazale.

1.3. Hipoteze istraživanja

Glavna hipoteza je da su selafijske zajednice, odnosno paradžemati, nepresušni izvor stvaranja fundamentalno radikalnih muslimana, terorističkih boraca i migranata koji svakodnevno rade na širenju ideje panislamizma i stvaranje jedinstvene države Kalifata za sve muslimane sveta. Druga hipoteza je da povratnici selafisti imaju podršku vlasti u BiH, jer dobijaju simbolične kazne koje se svode na ukupnu kaznu manju od 1 godine, tako da se ti dani mogu otkupiti za simboličnu sumu manju od 18.000€. Borci sa ratišta iz Sirije i Iraka postaju tako heroji povratnici, dobro kotirani na društvenoj lestvici i uzor mladim ljudima koji teže za samostalnošću i poštovanjem. Treća hipoteza ovog rada je učestalo prevođenje hrišćana u muslimansko selafističku radikalnu veru, uz zadržavanje prihvatljivog hrišćanskog imena i prezimena koji će omogućiti konvertitu slobodno delovanje i kretanje sa dokumentima širom hrišćanskog sveta.

1.4. Metode istraživanja

Osnovne metode koje se koriste prilikom pisanja ovog master rada su metode analize, metode dedukcije, apstrakcije i indukcije. Glavno sredstvo za istraživanje i pisanje poslužiće internet, pdf dokumenata i novinskim člancima koji opisuju pojedine detalje studijsko istraživačkog rada u demistifikovanju razvoja selafističkih zajednica u okvirima paradžemata, i njihovo priključenje Islamskoj Zajednici BiH, regrutaciju, vrbovanje, slanje boraca na ratišta i doček nakon njihovog povratka. Internet je takođe poslužio sa svojim naučnim člancima za teoretski deo ovog master rada.

1.5. Struktura sadržaja rada

- Prvo poglavlje: **Sekularna sunitska IZ BiH i njeno mesto u muslimanskom svetu.** Stogodišnje sekularno sunitsko učenje u kojoj se muslimanska vera prilagođavala vernicima, a ne

obrnuto, što je naročito bilo izraženo u doba komunističko-socijalističke ere, razdvajalo je stanovnike Balkana od tvrdo ustrojenih muslimana Arapskog sveta.

Sličnosti i razlike između zajednica šiita, sunita i njihovih sekti, selafijskih, vahabitskih, tehferijskih, haridžijskih zajednica i ostalih manje poznatih sekti. Prikaz prihvaćenosti kod stanovništva pojedinih sekti. Međusobni odnos umerenog bosansko-sandžaškog islama i ekstremnog islamskog učenja.

- Drugo poglavlje: **Pojava vahabizma, selafizma i tekferizma u BiH**

Nastanak paradžemata u BiH početkom ratnih događaja 90-tih godina prošlog veka i širenje selafizma kroz paradžemate. U ovom poglavlju je prikazan promenljiv odnos islamske zajednice BiH i ujedinjenje paradžemata u IZ BiH i zvanično njihovo prisajedinjenje. Načini širenja selafizma kroz finansijsku pomoć i isplate, druženja van zajednica i mnogobrojnim internet sajtovima, umerenog ili radikalnog islamskog učenja.

- Treće poglavlje: **Međusobna povezanost paradžemata i odlazaka terorističkih boraca u ISIL**

Prihvaćenost ekstremnog tumačenja islama kod stanovništva islamske veroispovesti, je osnova za istraživanje porasta broja stranih terorističkih boraca koji su odlazili na ratišta Sirije i Iraka. Karakteristike muslimana pojedinaca i konvertita u BiH kod kojih se razvija ekstremizam i priključenje ekstremnim grupama

- Četvrto poglavlje: **Uticaj paradžemata i selafijskih zajednica, ekstremista i povratnika na celokupno društvo i državu**

Uticaj paradžemata može se nazvati izvorom nestabilnosti i bezbedonosne pretnje. Razlog za to je što njihovo postojanje po „de fault“-u utiče na bezbednosnu situaciju na teritoriji gde su izgrađene njihove zajednice. Pripadnici drugih etničkih zajednica i sećaju strah i nespokoj zbog mogućeg porasta nasilja, međuetničkih i međuverških incidenata.

- **Zaključak.**

Veliki broj selafista su umereni muslimani sa pravdoljubivim stavovima i sačuvanim prethodno prihvaćenim sekularno sunitskim verovanjem, međutim selafijske zajednice, odnosno paradžemati, su izvor nastanka radikalno nastrojenih pojedinaca, bilo da su muslimani ili preobraćenici-konvertiti, čije ideje osnova muslimanke veroispovesti se kose sa prihvatljivim normama društvenog i međunacionalnog suživota svih grupa stanovništva.

2. Sekularna sunitska IZ BiH i njeno mesto u islamskom svetu

Institucionalno Islamska zajednica BiH je osnovana 1882. godine, za vreme Austrougarske vladavine sa pozicijom nezavisnosti u odnosu na državni aparat. Islamska zajednica BiH u organizacionom smislu se sastoji od U organizacijskom smislu, Islamska zajednica se sastoji od džemata, medžlisa, muftijstvo, Rijaset i Sabor Islamske zajednice. **Džemat** je verska najmanja organizaciona jedinica na lokalnom nivou sa najmanje stotinu domaćinstava. Grupa od najmanje sedam džemata čine **medžlis**, na teritoriji jedne opštine, ili grada. Na teritoriji BiH ukupno obitava 88 medžlisa. Medžlis ima i organe a to su: skupština i izvršni odbor. Organizaciono gledano, iznad medžlisa nalazi se **muftijstvo** kojim upravlja **muftija**. Muftijskih područja u BiH se nalazi osam i po jedno u Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji. Takođe u BiH postoji Ured muftije koji je vezan za Ministarstvo odbrane BiH. Najviše upravno i versko telo naziva se **Rijaset** kojim predsedava **Reis-ul-uleme**. Pored Rijasetu postoji **Sabor Islamske zajednice** koji predstavlja najviše predstavničko zakonodavno telo. Najviše telo u IZ BiH je **Ustavni sud Islamske zajednice** koji kao kontrolni organ osigurava usklađenost aktivnosti verskih jedinica Islamske Zajednice s Ustavom.

Unutar IZ BiH postoji blizu 1700 džamija i mesdžida koji su posebne muslimanske bogomolje. U sastav IZ BiH spadaju i **mektebi** (verske osnovne škole), zatim **medrese** (Islamske srednje škole) od kojih je šest u BiH, jedna u Srbiji, a u Hrvatskoj je Islamska gimnazija. Zatim tu je **Fakultet islamskih nauka** i dva **Islamska pedagoška fakulteta**.

Pored navedenih veoma važne institucije u IZ BiH nalazi se i Vakufska uprava, Muslimanska novinska agencija (MINA), Centar za publikacije („El-Kalem“), Centar za islamsku arhitekturu, i Ured za bošnjačku dijasporu, a koji su pod kontrolom Rijasetu. Iz priloženog se vidi da je reč o verskoj organizacionoj celini sa snažnim intelektualnim kadrom.

Na temeljima istraživanja istorijskih činjenica i stavova koje otvoreno iznosi Islamska zajednica BiH, može se uočiti jedan upadljiv podatak, da su stanovnici Bosne i Hercegovine vekovima održavali dobre odnose sa svim muslimanima sveta, bez obzira na njihovo nacionalno ili sektaško opredeljenje. Osnova te vekovne jednakosti i duhovnosti je vera u jednog boga, jednu svetu knjigu Kur'an i jednog poslanika, proroka Muhameda.

Sa druge strane način praktivanja islama u BiH od strane IZ BiH i islamsko tumačenje vere i tradicije Bošnjaka, za selafiste je nešto potpuno neprihvatljivo. „Problem“ je u nijansama zelene boje.

Prema rečima imama, verskih vođa i učenih ljudi iz IZ BiH, danas se više ne traže sličnosti među verskim sunitskim zajednicama, nego se isključivo traže razlike! Da se podsetimo, sitne razlike među sunitima i selafijama i drugim verskim muslimanskim sektama, su preko potrebne multinacionalnim kompanijama predvodnicama globalizma velikih sila i one ih podstiču kako bi zahvaljujući njima mogli da pokrenu veliku neslogu, incidente, mržnju koje može da preraste u otvoreni sukob i otvoreno neprijateljstvo. Kada se obrati pažnja na testove savremenih štampanih i internet izdanja, primećuje se da „neko“ namerno insistira na stvaranju i veličanju razlika. Sitne razlike kao što su skraćivanje nogavica, šišanje do glave, izmene načina klanjanja u džematima ili puštanje brade, postaju neobično bitne. Zapravo, nijanse zelene boje su vezane samo za vlast i moć, finansije i odakle one potiču. Ako potiču iz Turske onda su prihvatljive za IZ BiH, ako potiču iz Saudijske Arabije, onda su prihvatljive za selafije, a ako potiču iz Irana onda ih prihvataju haridžije.

Da bi se sačuvao identitet sunitkog verskog učenja i sprečila njegova dalja radikalizacija, stručnjaci predlažu da se prisustvo Turske, sa njihovim finansijsko, ideološko, verskim institucijama, poveća na našim prostorima. *„Veće angažovanje Turske na ovim prostorima, na koje mnogi gledaju sa dosta rezerve, može biti veoma dobro jer Turska nastoji da zadrži svoj uticaj u oblasti održanja takozvanog tradicionalnog islama koji je 'mekši' u odnosu na ostale varijante, naveo je Dragan Simeunović“.* [1]

Vreme socijalizma ili ranijeg feudalnog sistema dozvoljavao je monopol na versko tumačenje, ne samo kod muslimanskog sunita nego se to odnosilo i na druge verske zajednice. Međutim, prestankom vladavine socijalizma i pojavom demokratije dolazi i do konkurencije u svim aspektima života, pa tako i u tumačenju verskih propisa i organizacija verskog života. Tako su u islamskoj veri i na teritoriji BiH, stvorene razlike i „nijanse zelene boje“.

Kako je primetio jedan imam iz IZ BiH, razlike ne potenciraju učenici ljudi iz istočnih muslimanskih naroda, kao što su sunitski Turci, Iranski šiiti, Arabijski vahabiti ili druge sektaške Islamske verske organizacije, nego razlike stvaraju sunarodnici po ugledu na finansijski moćne verske organizacije podstaknute od „prijateljskih“ multinacionalnih kompanija. Ne treba zaboraviti da nakon raspada socijalističko komunističke ateističke ili u najmanju ruku agnostičke ideologije, stvorili su se pogodni uslovi za klijanje semena verskog učenja različitih oblika, koji uključuju učenja čiji

formati mogu biti od duhovne pravdoljubive prirode, pa sve do fanatično-radikalnog tekferdžijskog učenja. Ova pojava je karakteristična za gotovo sve muslimanske sredine istočnog bloka, sa povremenim izuzecima.

2.1. Sličnosti i razlike između zajednica šiita, sunita i njihovih sekti u svetu

Kod nemuslimanskih naroda na Balkanu je uspostavljeno mišljenje da su muslimani svi isti. O njihovim razlikama se gotovo ništa nije znalo, što se nije naročito promenilo ni danas u vreme visoke tehnologije i globalne komunikacije. Čak ni sekularni muslimani iz BiH o međusobnim razlikama i sektama nisu mnogo znali, pogotovo što su za vreme poslednjeg rata u BiH svi muslimani bili ujedinjeni u borbi protiv hrišćana. Stvarnost pokazuje da su razlike evidentne i da nimalo nisu jednostavne.

Globalističke multinacionalne kompanije su zarad sopstvenih interesa pokrenuli mržnju i netrpeljivost kod mnogih zajednica, koristeći sitne razlike i pretvarajući ih u značajne, toliko da je zbog njih „vredno ratovati i umirati“. Globalne kompanije se vode rimskom izrekom „zavadi pa vladaj.“ Suštinske razlike između sunita i njihovih sekti su minimalne i tiču se običaja i prakse služenja Bogu prema pravilima Kur’ana i drugih svetih spisa. Doduše, nepobitno je postojanje drugih razlika, koji su proizašle iz međusobnog sukoba naslednika Božijeg poslanika. Stvarne razlike su u „nijansama“, često zasnovane na kulturnim faktorima, s malo fundamentalnog značaja, kojima je pridata previsoka vrednost, zbog kojih treba živeti i umreti. Dosta islamskih vernika svesno svojih sličnosti i razlika, teži stvaranju jedinstvene verske države po ugledu na prve generacije muslimana. Takvu državu su nazvali Kalifat, mesto pravdoljublja i istinske vere u Boga, mesto bez razlika među muslimanima. *Napomena: u ovom radu će se kalifat kao verska država pisati Kalifat, sa velikim slovom, zato što kao što Prof Dr Dragan Simeunović na predavanju kaže: „svet nije crno beli, nego postoje i različite nijanse zelene boje“.*

Nesreća je u tome, kao što nam istorija pokazuje da se iza dostizanja najvećih i najhumanijih ideja uvek krije prevelika nepravda i uništenje nedužnih. Terorom se u ime Kalifata nameće volja i novi običaji ostalim muslimanima i nemuslimanima. Posledice su užas i velike nesreće nevinih stanovnika koji se nisu uklopili u viziju fundamentalizma.

Da bi se razumele razlike među muslimanima potrebno je upoznati neke važne istorijske momente koji su doveli do tih razlika.

Glavna podela u islamskoj veri je na **sunite** (85%), **šiite** (10%), a ima i manjih sekti, od kojih su najveće vahabistička i haridžijska. Za sunite i šiite kažemo da su dve najveće islamske, istovremeno, različite religije. Raskol između njih je nastao samo 30 godina nakon smrti „**Božijeg poslanika Muhameda, tvorca islamske vere i ličnosti koji ima šansu kako vreme dolazi, da postane najznačajnija istorijska ličnost**“ kako kaže dr Miroljub Jevtić u svom intervjuu za Balkan info. Koliko je međusobna netrpeljivost između šiita i sunita velika, govori i sledeća rečenica: „*Jaz između njih je mnogo veći nego između katolika, protestanata i pravoslavnih hrišćana!*“ [2]

Jedinstvo muslimanske zajednice (Umma) je nestalo gotovo odmah nakon smrti proroka Muhameda, a sam raskol je nastao kao posledica sukoba između sunita i šiita oko toga ko će biti Muhamedov naslednik. Uzroci raskola između šiita i sunita mogu začuditi nekog iz zapadnog sveta, ali su oni bili od centralnog značaja za njihovo razilaženje.

Verovanja šiita usredsređena su na lik Ali ibn Abi Taliba, zeta Božijeg poslanika Muhameda (s.a.v.s.) i koji je bio prorokov rođak i zet, muž ćerke Fatime i prvi muškarac koji je postao musliman. Bio je i poslednji u nizu od četiri pravoverne kalife koji su nasledili Božijeg poslanika Muhameda, kao vladari četiri islamske države.

Kako predanja kažu, Alijevo viteštvo i mudrost, su besprekorni. Božiji poslanik je o njemu govorio sledeće: „*Ja sam grad znanja, a Ali je njegova kapija*“. Ali ibn Abi Taliba, njegova žena Fatima (ćerka Božijeg poslanika Muhameda), i njihova dva sina, Hasan i Husein, predstavljaju osnovne ličnosti u verskoj šiitskoj tradiciji. Šiiti pre svega veruju da je Božiji poslanik Muhamed izabrao Alija za svog naslednika i da je on zbog toga trebao biti prvi kalifa. Ali ibn Abi Taliba, je jedini kalifa koga prihvataju i šiiti i suniti. Njega i njegovu suprugu i dva sina, poštuju i suniti. „*Preostalu trojicu kalifa (Abu Bekra, Omera i Osmana) ne poštuju šiiti, a poštuju suniti. Šiitska sekta, koji se zovu **zaidi**, takođe prihvataju ovu trojicu kalifa zajedno sa Alijem*“. [2]

Sama reč **šia** u prevodu znači 'pristalice' i odnosi se na one koji podržavaju Alija, a šiiti su skraćenica od Ši'at Ali (Alijina stranka). Domovina šiita je ostala u regionu u kome su umrli Ali i Husein, a to su oblasti koje se nalaze današnji Iranu i južnom Iraku. Šiiti pored toga žive i u Libanu i južnoj Aziji. Jedina država na svetu kod koje je zvanična šitska veroispovest je Iran. Suniti kažu da je Iran jedina zemlja na svetu u kojoj ne postoji nijedna sunitska džamija. U zemljama bivše SFRJ i Albaniji preovladavaju sekularni suniti, odnosno u BiH, Srbiji sa našom pokrajinom Kosovo i Metohijom, i u Severnoj Makedoniji.

Nepobitno je da se nakon „noći kada se desilo čudesno putovanje, prema Svemogućem Allahu Božijeg poslanika Muhameda“, suniti i šiiti slagali da naslednici treba da budu četiri kalife. Alijevi sledbenici, odnosno šiiti, insistiraju da naslednik mora biti iz same Muhamedove porodice, odnosno da Proroka može da nasledi isključivo osoba koja je krvlju povezana s njim jer, po njima, samo njegovi krvni srodnici mogu da predvode muslimane, „jer sam je Bog odredio da Ali bude naslednik“, a da je to napismeno pre smrti naveo i Božiji poslanik Muhamed.

Suniti, pak, pravila o Muhamedovom nasledniku tumače iz Kurana. „Muhamed nije imao sinove koji su preživeli rano detinjstvo, bio je bez muških potomaka, čime nije ni mogao, ako je uopšte nameravao, da ih imenuje za naslednike. Upravo tu počinje razdor među muslimanima, posejano je seme koje će izroditi duboku razliku neprevaziđenu do današnjih dana. Muhamedovom smrću muslimani su se podelili na one koji insistiraju na beduinskoj tradiciji (suniti) da naslednika i prvog među njima izabere zajednica i one koji smatraju da Muhameda može da nasledi isključivo osoba koja je s njim u krvnom srodstvu (šiiti).“ [3]

Dok su šiiti smatrali da prvi kalifa treba da bude Ali, suniti su tvrdili da to pravo pripada Ebu Bekru (*Abu Bakr Abdulah bin Abi Kahafa Osman bin Amer al Tajmimi*), prorokovom tastu jer se njegova ćerka *Ajša* udala za Proroka. Prilikom određivanja prvog kalife nije došlo do međusobnog sukoba, jer su se svi složili da za Muhamedovog naslednika se izabere njegov tast i prijatelj Abu Bekr. Kasnije šiiti menjaju mišljenje i smatraju da je on prekršio muslimanske direktive i direktne Muhamedove zapovesti i između ostalog organizovao državni udar.

Međutim, sukob nastaje kasnije, jer šiiti veruju da je Ali trebalo da bude prvi, a ne četvrti kalifa islama nakon Poslanika ne samo zbog toga što je on zaslužio takvo imenovanje, već i zato što je bio Poslanikov zet. Da je Ali bio prvi kalifa, njegov sin Husein bio bi kalifa umesto Jazida, čoveka koji je naredio Huseinovu smrt kod Karbale. „Za sunite kalife imaju, pre svega, političku moć. Za šiite je puno važniji njihov religijski autoritet, stoga bi smatrali Alijevog sina Hasana za Imama čak i kad ovaj ne bi imao politički uticaj. Šiiti veruju u to da je svakog novog vođu zajednice morao izabrati prethodni imam, kao i da je on morao biti Poslanikov, pa stoga i Alijev, potomak“. [2]

Nasuprot šiitima, suniti veruju da Muhammed nije imenovao svog naslednika pre smrti. Zato im je odgovaralo da to bude Abu Bakir, otac Muhamedove žene Ajše i dobar prijatelj Božijeg poslanika. „Inicijalno su suniti verovali da kalifa treba da bude demokratski izabran, ali nakon prve četiri "pravedne kalife" stvar se preokrenula u naslednu dinastijsku vladavinu.“. [4]

Period Prvog građanskog rata među muslimanima (656-661) i zatim Drugog (680-692), su bila vremena za dominaciju u islamskom svetu, usled kojih su se javile osnovne sektaške podele u islamskoj zajednici na šiite, haridžije i sunita, a tek kasnije i na više novih sekti.

Osnova šiitske vere je oslanjanje na Objavu i naređenje Boga da se slede naslednici Božijeg poslanika, ali i uspostavljanje mira kako unutar sebe tako i sa celokupnim okruženjem (*Kur'an* 2:256: *"U veri nema prisile - pravi put se jasno razlikuje od zablude!"*). Iz tog razloga je u šiitskoj tradiciji zabranjen bilo kakav osvajajući rat, pa se u celoj istoriji svih naslednika nakon Poslanika ne beleži niti jedan, koji su oni naredili. *„Šiiti se strogo pridržavaju ove naredbe od Boga.“* Međutim kada se objavi rat Iranskim šiitima, oni u simboličnom mučeništvu vide put za odlazak u raj. Primer je Iračko –Iranski rat, kada iranski mladići starosti od 12 godina, traže postavljene mine na zemlji i nogom ih aktiviraju kako bi kao mučenici otišli u džennet. Sunitskim mitraljescima su znali da utru prsti od pucanja na golobrade mladiće koji su na njih jurišali, kao živi talasi. Kolika je razmera samožrtvovanja govori i podatak, da nakon ovog rata nije bilo porodice u Iranu koja nije izgubila najmanje jednog mladića.

Pored svete knjige Kur'ana suniti praktikuju i druge svete knjige, odnosno sune (suneti ili sunneti). Suneti su pravila koja su utemeljena u običajima koje je praktikovao Božiji poslanik Muhammed. Sa druge strane šiiti sem Kur'ana i suneta koristi ravnopravno i odluke vrhovnog imama.

„U malo toga zajedničkog što imaju suniti i šiiti spada to što i jedni i drugi veruju da će se u jednom trenutku pojaviti Mahdi (slično judeohrišćanskom Mesiji) koji će doneti pravedno islamsko društvo. Međutim, šiiti veruju da je Mahdi već rođen, da je to Muhamed al-Mahdi koji se već preko 1.000 godina nalazi u okultaciji (živ je, ali je trenutno skriven od pogleda i nevidljiv), dok suniti veruju da će se on tek roditi, da će se zvati Muhamed i da će biti prorokov direktni potomak“. [5]

Koliko su ovo bitne razlike, ukazuje i to što se može govoriti o dve potpuno različitim interpretacijama islama, šiitskoj i sunitskoj. Toliko da sunitski islamisti i verski fundamentalisti šiite uopšte ne gledaju kao pripadnike muslimanske vere, već kao na otpadnike i nevernike!

2.1.1. Događaji kod Karbale kao osnovni uzrok podele šiita i sunita - uzor iz Karbale

Konačni raskol između sunita i šiita, koji i dan danas traje, nastao je kao posledica bitke kod Karbale, u današnjem Iraku, u kojoj je došlo do pogibije Alijevog sina Huseina, unuka proroka

Muhameda. Za razliku od pristalica sunitske ideologije, šiiti su smatrali da vođe muslimanske zajednice mogu da budu samo oni koji krvno potiču od Muhameda: Ali, Hasan, Husein i niz od još devet imama. Poslanikov zet Ali ibn Abu Talib je uspeo da se nametne kao četvrti kalifa. Tada su šiiti smatrali da je pravda zadovoljena, međutim sa njegovim izborom se, nije mirila sve jača dinastija Umajada, čiji je pripadnik bio treći kalif Osman, koji je ubijen i za čiju su smrt Umajadi krivili šiite.

Ali je vladao samo pet godina, jer biva ubijen od sledbenika Emevijske dinastije, po jednoj verziji ili od haridžita koji su hteli da ubiju i kalifu Muaviju koji će kasnije osnovati prvi Umajadski kalifat sa sedištem u Damasku.

Čuvenoj bitki kod Karbale prethodile su međusobne podele i sukobi. Tako se dogodila čuvena Kamilja bitka, jer je predvodnica pobunjeničke vojske Ajša sa svojim sinovima ušla u sukob sa Alijem, koji je pobedio i komandante pogubio. Nakon ove bitke sledi bitka Muavija i Alija sa preko 100.000 ljudi, koja je trajala tri dana. Alijeva je vojska bila snažnija, ali je napravljena greška kada se pristalo na arbitražu. Predstavnik arbitraže Alijeve vojske je načinio grešku koja je omogućila da se stvori kalifat pod Muavijem. Haridžije su napravile plan da ubiju i Alija i Muavija i umešali su se u arbitražu. Ubistvom Alija je definitivno prekinuta dilema ko će postati kalif. Alijinom smrću okončao se period vlasti četvorice pravovernih kalifa (rašiduna) i otpočeo jedan novi period u istoriji islama. Kalifa je sebi objedinjavao svetovnu vlast (emirat) i duhovnu vlast (imamat). Kalifa Ali je vladao 4 godine, 9 meseci i 3 dana, što je podatak koji zna svaki šiitski vernik.

Stariji sin Alija i Muhamedove kćerke Fatime, Hasan ibn Ali bio je kratkotrajni vladar Iraka i drugi šiitski imam, imenovan je nakon očeve smrti. Ona kao Alijev naslednik je uspeo sa Muavijem da postigne dogovor i potpiše mir kako bi se sprečilo krvoproliće među muslimana i to se godina zove Godina ujedinjenja. On je sporazumno abdicirao u korist Muavija kako bi se okončala prvi građanski islamski rat. Hasan je umro od trovanja.

Raskol je nastavljen nakon pogibije mlađeg sina Alijevog Huseina. Dvadesetak godina nakon atentata i pogibije kalife Alija, njegov najmlađi sin, Husein, također biva izabran za kalifu čija je pogibija predstavljala najvažniju i presudnu tačku u daljem produbljivanju raskola i razlika između sunita i šiita.

„Do borbe je došlo desetog dana muharema 680.g. Trideset hiljada vojnika napalo je Huseina, ubivši i njega i sedamdeset dvojicu njegovih najvernijih pratilaca. Muslimani su opet ubijali muslimane. Pogubljeno je i dvoje dece Huseinovog brata Hasana, te dvoje male dece Huseina, jedno od pet godina, drugo novorođenče. Zarobljeni su bolesni dvadesetdvogodišnji Huseinov sin Ali ibn Husein, koji je postao četvrti šiitski imam, njegov sin - Huseinov unuk, četvorogodišnji Mohamed ibn Ali (peti imam) i još jedan muški član porodice Hasan Musama, sin Huseinovog brata Hasana i istovremeno Huseinov zet. Naravno, zarobljene su i sve žene, uključujući i one iz haremaa.“ [3]

Huseinovo telo je obezglavljeno i masakrirano nakon bitke.

Događaji kod Karbale imaju veliki duhovni značaj za šiite. Potreba da se, zbog određenog principa, suprotstavite čak i ako nemate nikakvih šansi za pobjedu i preživljavanje, kao i spremnost za mučeništvo, totalno stradanje, zanemarivanje smrti i prihvatanje tragedije, jesu dobro poznati aspekti šiizma.

"Uzor iz Karbale" je događaj koji je postao simbol trajne podele sunita i šiita. Istovremeno za šiite ova bitka je kult mučeništva, a posledice događaja vidljive i aktuelne i u savremeno doba.

2.2. Sekte koje se proizašle iz sunitske vere

Pored dve navedene najveće religije šiitske i sunitske, u islamu postoji dosta većih ili manjih sekti koje su proizašle iz i oslanjaju se na sunitsku veru, kao što su selafisti, vahabisti, tehferisti, ili na šitsku veru kao što su haridžije itd.

2.2.1. Istorijske osnove vahabizma, selafizma i muslimanskog bratstva

Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703-1792) je značajna istorijska ličnost koja se smatra osnivačem vahabijskog pravca u Islamskoj veri. Tradicionalno u muslimanskom svetu, po imenu osnivača i graditelja je ova poznata sekta i dobila naziv. Da bi približio versko učenje prostom i neobrazovanom čoveku, Vahhab je promovisao jednostavne interpretacije Kur'ana uz korišćenje lakog slikovitog izražaja. Ovo novo učenje je formiralo grupu ljudi u sektu koja je zauzela značajna mesta u vojnom vrhu.

Vahhabovo tumačenje islama je iskristalisalo ideju koja zahtevala da se tadašnji islam reformiše, pročisti i vrati korenima. To je značilo da treba odbaciti niz prihvaćenih tradicionalnih rituala,

uključujući molitve na grobovima, poštovanje islamskih svetaca i svetih mesta. Pored toga bio je odlučan protivnik zabave, što je uključivalo muziku, korišćenje duvana, ali i ukrašavanje džamija, proslavljanje pojedinih datuma (kao što je Muhamedov rođendan), pa čak i nošenje brojanica. Vahhab je uveo između ostalog i strogi kodeks oblačenja, koji je u potpunosti promenio način odevanja žena, jer je podrazumevao potpuno pokrivanje, osim proreza za oči.

Za čoveka savremenog demokratskog, liberalnog shvatanja, zaprepašćujuće je to što je Vahhab u temelje vere usadio doktrinu, da protivnici vahabita nisu bili samo "nevernici", nego i muslimani koji nisu njihovi sledbenici, pri čemu se naročito obraća pažnja na nevernike šiite. Usled promene osnova doktrine života i rada jednog muslimanskog sekularnog društva, nastala je prirodna potreba da se vera širi, širom Arabijskog poluostrva. Popularnost je naročito se ogledala kod siromašnih i priprostih ljudi, usled čega je sekta vremenom ojačala, što im je omogućilo da izvode pljačkaške pohode na šiitske gradove, uništavajući svetilišta i džamije. Vremenom su postigli dovoljnu vojnu moć da uz dozvolu Engleskih vladara preuzmu Meku i Medinu od Otomanskog carstva, 1803. i 1804. godine. U svojim pohodima su vahabiti opustošili čak i sveti grad Meku, usled čega je nastala zla krv, ne samo zbog pljačke, nego i zbog rušilačke snage sa kojom su se ustremili na nadgrobne spomenike, uticajnih ljudi tog vremena ali i svetaca i mučenika. Takva praksa je bila u direktnoj suprotnosti sa učenjem drevnog islama, što je izazvalo bes i ogorčenje ostalog muslimanskog sveta. Egipatska vojska je porazila vahabite, usled čega je nastao raspad političko vojnog vrha vahabijskog pokreta na dve suparničke dinastije Saud i Rashid.

Prvi saudijski kralj Ibn Saud je zahvaljujući političkoj podršci moćne velesile sa Britanskog poluostrva, skupio dovoljnu vojnu snagu da od Otomanske imperije preuzme Meku 1924. i Medinu 1925. godine i stvori zajedničku državu na gotovo čitavom arabijskom poluostrvu u kojoj je uspostavljen **Vahabizam** kao zvanična vera. Prva država koja je u potpunosti imala sektaško versko ustrojstvo koje je ujedinilo Arabijsko poluostrvo bila je Kraljevina Saudijska Arabija. Tako nešto ne bi bilo moguće da interesne grupe iz engleske nisu imali interes da kontrolišu Suecki kanal, odnosno pomorski put Mumbai-Aden-Suec. Englezi su ugovornom iz Džede dali podršku stvaranju nove države i zvanično službeno priznanje prve vahabijske države na svetu.

Interesi globalističkih kompanija iz Engleske i Saudijske dinastije su otvorili put za jačanje međudržavnog prijateljstva, što je u kasnijoj fazi kada je engleska imperija počela da posrće, u izvesnoj meri zarotirano, nakon priklanjanja kraljevske porodice Saudijske Arabije na stranu multinacionalnih kompanija iz SAD na čelu sa Standard oil-om, kojoj su 1933. godine daje

koncesije i monopol na naftu, a drugoj američkoj kompaniji isto to 1934 uz dodatne koncesije za nalazišta zlata.

Tako je ostvaren i politički uticaj, jer su SAD „držala ključeve“ od pokreta Muslimanskog bratstva iz Egipta koji su u to vreme želeli da preuzmu Meku i Medinu. Očuvanje ovih svetih mesta je naročito važno, radi kontrolisanja i rasta političkog uticaja u muslimanskom svetu, a naročito radi smanjenja uticaju šiita nakon islamske revolucije u Iranu.

Muslimansko bratstvo je stvorilo mrežu organizacija humanitarne pomoći, širom muslimanskog sveta i tamo gde poseduje dozvolu pomažu siromašne, što im garantuje jaku podršku kod muslimana slabog imovinskog stanja, što je zapravo ogromna većina muslimanskog sveta. Njihov idejni slogan je „Kuran je ustav“, koji na slikovit način približava veru običnom čoveku, kao formu života od rođenja do kraja života.

Jedan od važnih momenata je stavljanje na raspolaganje pokreta Muslimanskog bratstva sa celokupnom organizacionom strukturom pod vlast Rijada. Ova veza je uspostavljena zahvaljujući posredovanju zajedničkog prijatelja, odnosno multinacionalnih kompanija iz SAD. U narednim godinama Muslimansko bratstvo počinje da se bori protiv egipatske sekularnog režima koji promoviše ideje panarapskog nacionalizma. A kao logičan redosled stvari pojavio se momenat u kome globalistička mašinerija iz SAD promoviše, naoružava, obučava i omogućava da se veliki broj članova Muslimanskog bratstva osposobi i prebaci u Avganistan, kako bi se borio protiv tadašnjeg SSSR-a. Jedan od istaknutih članova Muslimanskog bratstva je bio Ajman el Zahvari koji je u Avganistanu upoznao Osamu bin Ladenu sa kojim je stvorio prvu ćeliju poznate terorističke organizacije pod nazivom al Kaida.

Neposredno pre rata u Avganistanu, nakon prestanka četrdesetogodišnjih koncesija, od 1973. godine u Saudijsku Arabiju se sliva ogromna količina novca od nafte, koji počinje da radi za interes širenja vahabijskog sektaškog učenja u druge delove sveta u kojima islam nije postojao ili nije bio naročito jak. Cilj vahabističkog pokreta je što pre doći do svih muslimana celog sveta kako bi se sprečio „maligni“ uticaj Teherana, kao centra moći šiitskog učenja islamske veroispovesti.

Razvoj vahabizma na teritoriji Balkana omogućila je Kraljevina Saudijska Arabija koja je uz izdašnu finansijsku, ideološku i svaku drugu pomoć posejala vahabijske zajednice ne samo u BiH, nego i na teritoriji Kosova i Metohije, u Raškoj oblasti, Crnoj Gori, Makedoniji i Albaniji. Blizina

Bliskog Istoka je znatno doprinela brzom razvoju vahabizma ali i promenom imena u selafistički pokret.

Razvoj vahabizma nije samo usredsređen na teritoriju Balkana, nego je u biti utemeljen na dalje širenja Hilafeta, gde se osnivaju i deluju paradžemati u mnogim zemljama EU, poput: Švedske, Švajcarske, Austrije, Nemačke, Italije, Danske, Slovenije, Holandije, Velike Britanije i zemljama biše Istočne evrope poput Rusije... danas u Švedskoj nova „Arapska stranka“, osnovana za ostvarenje prava arapskog stanovništva, otvoreno zagovara „multikulturalizam“ i predlaže svim Šveđanima koji ne mogu da ga podnesu, da emigriraju, u čemu će im oni finansijski i na svaki drugi način pomoći. Ova stranka će 2022 godine izaći na izbore u Švedskoj.

Promena imena vahabiti u selafiste

Ime vahabit je naziv koji se koristi u Srbiji za pripadnika sekte vahhabističke islamske vere, dok je Bošnjačka verzija ovog imena: vehabija. Novinska kuća Blic objašnjavajući da se će doći do osвете poražene države ISIL, prenosi deo izlaganja Prof Dr Dragana Simeunovića na tribini "Sveto nasilje: religija i terorizam", koja je održana 03.11.2016 u Biblioteci grada Beograda: „On (profesor Dr Dragan Simeunović) je dodao da bezbednosne strukture Srbije greše zato što pridaju pažnju samo "vahabitima", kako je insistirao da se na srpskom izgovara ova reč, za razliku od bošnjačkog gde se izgovara "vehabije", napominjući da postoji i jedan broj ekstremista u legalnoj islamskoj verskoj zajednici u Srbiji. [7]

Policajska akcija 01.02.2010. godine u kojoj je učestvovalo 600 policajaca, izvedena u selo Gornja Maoča, bila je prekretnica, koja je inicirala masovnu tendenciju promene naziva vahabita u selafiste. Ovo selo je zabačeno mesto u kome su pre rata živeli Srbi, pa se selo zvalo Karavlas. Poznato je i po tome što u selu nisu važili zakoni države BiH, nego se u selu i danas živi po šerijatskom zakonu. U akciji je uhapšeno sedam osoba a zaplenjeno je nekoliko pušaka i pištolja sa opremom. Svima je određen jednomesečni pritvor, a kasnije su osuđeni na više godina robije.

Brojni verski dostojanstvenici u islamskom svetu tvrde da ekstremno-rigidna verzija islama koju propoveda vahabizam nema čvrste temelje u Kur'anu ili u Muhamedovom propovedanju. Kao takav ova verska sekta stvara pogrešnu sliku o svim muslimanima u svetu. Razlog za to je što je vahabizam izrazito plodno tlo za cvetanje islamskog fundamentalizma i terorizma. Amerikanci su postali toga svesni posle napada 11.09.2001. godine, kada je od 19 učesnika, njih 15 pripadalo vahabitskoj zajednici poreklom iz Kraljevine Saudijske Arabije. Tri godine kasnije iz američkog

kongresa Saudijsku Arabiju je pozvana da prestane da finansira vahabističke organizacije i medrese i sve druge organizacije u kojima se propovedaju ekstremistički stavovi. To je takođe jedan od ključnih razloga zašto su vahabiti promenile ime u selafiste.

Takođe jedan od razloga promene imena su učestali sukobi i verbalno vređanje vernika IZ BiH i Srbije sa vahabijama. Tako je u Novom Pazaru ispred džamija bilo više sukoba vahabija sa muslimanskim vernicima, od kojih se najozbiljniji desio u decembru 2006. godine ispred Arap džamije, kada je na vahabite čak i pucano. U Južnom delu Kosovske Mitrovice grupa vahabija je pretukla imama verske zajednice. Pre toga u junu na koncertu u Novom Pazaru, desetak mladića sa bradama i kratkim pantalonama srušili su binu i uništili ozvučenje, jer su protivnici muzike. Hapšenje vahabija na planini Nujii 2007 godine, likvidacija vođe, i česti ispadi su smanjili opasnost da se vahabizam proširi na Rašku oblast i da se zadrži u njegovoj neposrednoj blizini na teritoriji BiH.

Pojedini muslimani BiH na naziv vahabija gledaju drugačije, od hrišćanskih naroda ili polovine pripadnika muslimanske zajednice.

„A šta znači ta riječ, ‘vehabija’?“, pita Nermin Karačić, bivši borac Armije RBiH, koji se nakon rata posvetio mirovnom aktivizmu i veri. "Ako je to neko ko nosi dugu bradu i kratke hlače, ja baš više i ne spadam u vehab. No, ukoliko govorimo o ljudima koji žele da žive po principima vjere i propisima po kojima je i poslanik Muhamed živio, onda jesam, vehabija sam." Za početak, valja odmah razgraničiti da se izraz ‘vehabija’ smatra pogrdnim, netačnim i izmišljenim pojmom koji – za one kojima se daje – ne znači ništa. Oni su vernici, muslimani, koji slede izvorni islam“. [8]

Sve je ovo uticalo na to da se dođe svesno do promene imena, jer vahabiti u svojoj komunikaciji inače ne za sebe ne koriste ime vehabije. Oni tvrde da to ime nadenuto kao uvreda, da bi se umanjio njihovog značaj u islamu. Sami sledbenici vahabijskog pokreta inače za sebe kažu da su selefije, "sledbenici pravovernih predaka". Treba obratiti pažnju da su pojmovi selafije kako se kaže u Srbiji i selefije kako se kaže u BiH ustvari istoznačni pojmovi. Za pripadnike ovog pravca u javnosti postao naziv „vahabiti “ ili „vehabije“, postao uobičajen i mnogi su te ljude smatrali necivilizacijskim brutalnim osobama. Promena naziva u selafiste, najednom kao da je doneo neke nove ljude, sa novim mišljenjem i običajima. Taj naziv je omogućio širi pristup narodnim masama, što bi po staroj narodnoj izreci značilo „Vuk u jagnjećoj koži“.

Selafijski pokret je uspostavio učenjak Jamal ad-Din al-Afghani (1838-1897), a njegov sledbenik M. Abdula zahvaljujući dopuštenju dobijenog od Engleza je postao egipatski muftija. Moderna verzija Muslimanskog bratstva je selafijski pokret, koji je nastavio saradnju sa multinacionalnim kompanijama iz SAD. Al-Afgani koji se smatra osnivačem selafijskog pokreta se vodio idejom: „Vratiti se na čist islam predaka“. Ova parola će postati ideja krilatica koja će uvoditi mnoge muslimane u selafijske zajednice.

Još jedan od važnih istorijskih ličnosti je svakako naslednik Al Afganija, Sirijac Muhammad Rashid Rida (1865-1935), koji je promovisao ideju stvaranja Islamske države koja će biti zasnovana na verskoj doktrini.

„Naslednik selafijske organizacije je Hasan al-Banna (1906-1949), utemeljitelj Muslimanskog bratstva. Tako je ta veza multinacionalnih kompanija iz SAD, Engleske i „Salafiyya“ je učvršćena i osigurana“. [7]

Svakako da treba obratiti pažnju na stvaranje i veličanje sitnih razlika, pomoću kojih su lakše gurnuti muslimane u sukob. Više se dovodi u pitanje ko je finansirao učenjake koji su promovisali razlike među muslimanima. Istorija je pokazala ko je izvukao najviše koristi iz nastalih sukoba, što nas navodi na to da su sve multinacionalne kompanije iz SAD sve finansijski obezbedile i posredovale.

Važnu ulogu u stvaranju sitnih razlika imao je predstavnik Englez Harry St. John Bridger Philby (1885-1960). On je uspeo da najmoćnijim ljudima iz tog vremena, poput Vinstona Čerčila i barona Rotšilda predoči dugoročni interes multinacionalnih kompanija bankarskog sektora u stvaranju Kraljevstva Saudijske Arabije. Njegova uloga na Bliskom istoku zauvek će promeniti odnose u svetu.

2.2.2. 2.1.2. Sličnosti i razlike selafijskih, vahabijskih, tehferijskih, haridžijskih zajednica i ostalih manje poznatih sekti

Sličnost spomenutih zajednica su ogromne, sa sitnim razlikama i pojedinostima. Ove sekte odbacuju sve zapadne vrednosti, i zapadni sistem u potpunosti, uključujući dobro poznate vrednosti poput ideologije demokratije sa konceptom više partijskih i političkih sistema. Isto tako ni jednopartijski sistemi, poput komunističko socijalističkih država su neprihvatljive. Takođe je koncept razvojne ekonomije ili uspostavljanja pravnog sistema sa nacionalnim ustavom u direktnoj suprotnosti sa učenjem ovih verskih sekti. Zajedničko je da se teži izraditi potpuna suprotnost zapadnog sistema vrednosti, što podrazumeva uspostavljanje islamskog uređenja i

islamskog zakona (šerijat), jer je on najviši zakon u odnosu na bilo koji drugi verski, svetovni ili državni i međunarodni zakon ili propis.

O tome da u paradžematima postoje velike sličnost između sekti, koje su nastale iz islamske vere, govore i sledeći citati.

„Neki paradžemati u pogođenim zajednicama s vremenom su mijenjali selefijske grupe kojima su služili, postajući tako ekstremniji, odnosno tekfirovci. Općenito, selefijski pokret se može podijeliti u tri široke kategorije: kvijetističku, aktivističku i džihadističku. U analiziranim zajednicama, neki paradžemati su u početku bili kvijetistički, ili preciznije kvijetističko-odbacivački, tražeći utočište “od nevjerničkog društva”. Potom su neki pojačali svoje neprihvatanje i potpuno se otuđili od društva, prihvatajući ideologiju tekfirizma i odbacujući demokratske vrijednosti. Objave pripadnika ovih paradžemata na Facebooku odraz su njihovog odbacivanja demokratije, koju nazivaju “demonkratija”, kao i ustavnog sistema koji nazivaju taghut“. [8]

Vahabizam i tekfirizam, su vrlo slični pravci i mogu se posmatrati na prostom primeru kao dvojica blizanaca. Pri tome jedan od njih, koga nazivamo vahabizam, ponaša nešto malo mudrije i ima samokontrolu, dok je drugi, tekfirizam sa zlom dušom i destruktivan. Vahabizam bez obzira što na prvi pogled ne izgleda tako, ideološki podržava tekfirizam i čini ga jačim. Ideologija je tako slična da samo dobri poznavaoци mogu prepoznati razlike, koje će se ispoljiti prema nevernicima u punoj svojoj snazi. I jedni i drugi su pripadnici selafističke zajednice!

Tehfirdžije (tehfirovci) su osobe čija je velika većina regrutovanih u tekfirski pokret upravo iz vahabističkih zajednica. Koliko je to ozbiljno, skoro svaki današnji tekfirac je bio nekada „normalni“ vahabija. Ličnost koja je bila vahabija, a koji nije mogao da podnese nikakve slobode u veri se onda promenio, odnosno bolje rečeno deevoluirao u tehfirdžiju, vraćajući se korak nazad u najteža vremena velike mržnje i nepismenosti! Tehfirovci dele sve ljude na vernike i nevernike, bez ikakvih nijansi, crno-belo. Vernici mogu biti samo vernici u veri pravi, kao što su oni, svi ostali su nevernici sa kojim se postupa na smrtnu kaznu.

Skoro svaki posvećeni vahabija gradi u sebi nasilni ekstremizam! Vahabija kao takav je vrlo blizak tekfirizmu, od koga se „odriče“. Kolika je bliskost vahabizma i tekfirizma govori i to da se iz razgovora sa vahabijama, kada se prođe malo detaljnije i dublje u verske teme, može zaključiti da je zapravo tekfir u vahabiji skriven i da će vremenom ispoljiti.

Tekfirizam, kao ideologija, je u svim vahabijama duboko usađena u podsvest i gotovo neprimetno utiče na njihove postupke i reči, koji su vrlo bliske.

Vahabiti po nekom svom pravilu nisu zadovoljni sa brzinom klanjanja običnih sekularnih muslimana u toku namaza (molitve) u džematu (verskom objektu). Vahabija se radije sam moli u posebnom džematu, jer smatra da je bolje izgubiti vrednost džemata, nego vrednost namaza. Tako vahabija ne klanja sa zajedno sa drugim vernicima u džematu molitvu ikindiju, jer smatra da ovi drugi prebrzo klanjaju. Ikindija je dnevna molitva. Vahabiti nikako petkom ne klanjaju „podne namaz“ (molitva koja se klanja u podne petkom), kada ne može ići na Džumu. Molitva se isključivo obavlja u džematu, i to umesto podne-namaza.

Najveći dokaz vahabijama za njihov raspored molitvi (namaza) ispravan je to što fetva-i emin islamske zajednice kaže da onaj ko ne klanja džumu mora klanjati podne, pa shodno tome, treba suprotno postupiti.

Interesantno je da se vahabiti odriču tekfira, jer je formirano u njima temeljno mišljenje da su svi drugi muslimani u osnovi u zabludi, osim ako se ne dokaže suprotno. To mišljenje je samo rezultat vahabističkog vaspitanja, koji se temelje se upravo na tekfiru. Sve razlike su nastale od vahabističkih daija i profesora, iako su njihova mišljenja zasnovana na tekfir ideologiji.

„Vođe vahabita su odbile zahtev reisa Huseina Kavazovića da zatvore nelegalne džemate i verske objekte u njima. On je naveo da se u njima vrši tekfir ideologija, kojom su zadojeni najokrutniji sledbenici džihada. Pojednostavljeno rečeno, ta ideologija podrazumeva proglašavanje nevernikom ili otpadnikom islama sve one koji nisu vahabitski opredeljeni. Grubo nasrće na ovdašnju islamsku tradiciju.“ [9]

Paradoks je da vahabiti u svojoj isključivosti u mnogo čemu podsećali na haridžije koje su nazivali puritancima islama. Haridžije odlikuje nemilosrdnost prema grešnicima, a pored toga, osuđivali su raskoš, muziku, igru, vino...

„Haridžije su bile prva utvrđena sekta u islamu koja je vidljiva kroz netolerantnost, fanatizam i ekskluzivnost. To je jedna od najvećih sekti, odvojena u vreme Alija od šiita, religijska preteča današnjim talibanima, stvorenu na samim počecima šiizma. Njihov identitet se formirao kako su Muhamedovi sledbenici nastojali odrediti meru u kojoj osoba može odstupati od idealnih normi ponašanja, a da se i dalje smatra muslimanom. Njihova doktrina podrazumijeva upotrebu nasilja i kažnjavanje onih koji ne slede čisto tumačenje islama. Smatraju se pretečama savremenih militantnih pokreta.“ [10] Haridžije su poznate po svom idealizmu, po kojem zastupaju apsolutnu jednakost među njihovim vernicima, a najveći broj njihovih sledbenika je poticao iz redova siromašnog seljaštva..

Prof. Osman ef. Halilovic shvatajući opasnost ovog ekstremnog učenja za rast neprijateljstva među etničkim zajednicama muslimana u BiH, napominje sledeće: *“Da je ekstremna tekfirska-haridžijska ideologija stvarna opasnost, prije svega za muslimane, uvjerali smo prethodnih godina u Siriji i Iraku. Da njeni stvarni, arhetipski neprijatelji nisu ni država Izrael, niti neokolonijalne zapadne sile (a pogotovo ne RS) uvjeravamo se svakoga dana“*. [11]

„Haridžije pozivaju na odvajanje od ostalih muslimana i neučestvovanje u društvenom životu sa drugim muslimanima, pa ne školuju se u školama, univerzitetima muslimana, ne rade i ne preuzimaju državničke funkcije, stanovanja sa drugim muslimanima i sl. Koliko je reč o ekstremnim idejama je da proljevaju krv nevinih, onih čije je ubijanje šerijatom zabranjeno, bilo da se radi o muslimanima, nevjernicima, ili njima samima vršenjem samoubistava.“ [12]

„Haridžije su opasniji po ovaj ummet od samih nevjernika i to po neredu kojeg čine a ne po količini zablude (u odnosu na nevjernike). Kad god bi se pojavili u ummetu proglasili bi muslimane (koji nisu sa njima) nevjernicima i borili bi se protiv njih, jer je borba protiv otpadnika od vjere preča od borbe protiv onih koji su u osnovi nevjernici“ [12]

„Haridžije smatraju da čovek činjenjem samo jednog grijeha – ukoliko se ne pokaje – prestaje biti muslimanom i zaslužuje večnu kaznu u Džehennemu. Današnji sledbenici ideologije tekfira ne proglašavaju nevjernicima muslimane samo zbog velikog greha koji čine, kao što je to bilo svojstveno haridžijama, već i zbog specifičnih postupaka koje su označili mukefiratima, odnosno delima koja izvede iz vere, podrazumijevajući tu, prije svega, podršku demokratskim političkim sistemima koji po njihovom sudu ne počivaju na Šerijatu. Zagovornici ove ideologije imaju svoje sledbenike i među Bošnjacima u Bosni i dijaspori, koji su se izolirali u malobrojne grupe.“ [13]

Još jedan često spominjani pojam kod muslimana je objašnjen na sledeći način: *„Termin **Ehlus-sunne vel-džema'a**, obuhvata sve one muslimane koji slede put prvih generacija, odnosno put Kur'ana i Sunneta, i čine većinu ummeta nasuprot skupina koje su se odvojile i skrenule s tog puta. Po njima često islamsko učenje naziva eš'arijsko-maturidijskom akidom, a pripadnici sunneta i džema'ata **eša'rijama i maturidijama**. Ovo verovanje (akida) je ono verovanje oko koje se slažu šafije, malikije, hanefije i čestite hanbelije“*. [14]

Ovo su četiri sunitske pravne muslimanke škole mezhebi. Nazvane su po njihovim osnivačima. Imam Šafija je poznat kao osnivač šafijskog mezheba, jedne od četiri velike pravne škole u sunitskom islamu. Malik ibn Amas, po kome je kasnije nazvan ovaj mezheb koji je jedan od četiri

škole fikha ili verskog zakona u sunitском islamu koga sledi ga oko 25% muslimana, smatra početnike Medine (prve tri generacije) da su nepobitan dokaz "živog" prvobitnog sunneta. Imam Ebu Hanifa je osnivač hanefijskog mezheba koji je najrasprostrteniji među muslimanima Evrope, u Turskoj, BiH, Egiptu, Indiji i prema tome ima najviše sledbenika. Imam Ahmedu Muhammedu Hanbel je osnivač hanbelijskog mezheba.

Dalje se navodi: „Kada govorimo da slijedimo njegov (el-Ešari) pravac u verovanju to ne znači da ga slepo sledimo i oslanjamo se na njega, već da se slažemo sa njim u pitanjima verovanja zbog postojanja dokaza koji potvrđuju ispravnost njegovih stavova, a ne radi pukog oponašanja i sleđenja. Kada govorimo da pripadamo njegovom pravcu činimo to radi razlikovanja od heretika koji ne slijede njegov pravac, kao što su razne grupe **mu'tezila, džehmija, kerramija, antropomorfista, salimija i sledbenici drugih sekti** i neispravnih vjerovanja.“ [14]

3. Pojava vahabizma, tekferizma i selafizma u BiH

Dolaskom stranih muslimanskih boraca u srednju Bosnu iz zemalja koje su praktikovale radikalni islam, a ponajviše iz Avganistana, stvoreni su preduslovi za nastanak vahabitskih zajednica, što nas navodi na zaključak da je početkom rata u BiH došlo do pojave vahabizma. Usled ratnih dešavanja, naglo dolazi do jačanja ekstremističke svesti populacije muslimanske veroispovesti, koja usled ratnih strahota i zbog odbacivanja ideja bratsva i jedinstva, naglo postaje potpuno otvorena za prihvatanje nove verske ideologije. Mladi ljudi željni promena, lako su pristupili učenju potpuno novih i za većinu stanovništva nepoznatih verskih učenja, koja ujedinjuju ljude i jačaju zajedništvo, a koje ne zahtevaju prethodno elementarno poznavanje prirodnih i društveno-humanističkih nauka. Drugim rečima za prihvatanje novog učenja poželjno je da stanovništvo bude slabo obrazovano i neškolovano, sa slabim kritičkim karakterom.

Dobro znaju oni koji su u stalnoj potrazi za "izgubljenim dušama" da vahabizam se najlakše širi u kriznim područjima i u kriznim vremenima gde su najčešća meta siromašni, nezaposleni, neobrazovani, mladi, žrtve rata, beznađa i očaja... To je razlog zašto se vahabizam pojavio odmah na početku rata u BiH.

Do završetka rata, vahabizam se ukorenio prvenstveno u srednjoj Bosni i postepeno se počeo širiti na druga područja u BiH. Može biti interesantno da u Bosansko-podrinjskom kantonu tokom rata nije bilo stranih boraca pa nisu formirane vahabističke zajednice. Ni nakon rata nije došlo do formiranja novih zajednica zbog odbijanja lokalnih vlasti da prihvate stranu pomoć koja je dolazila uz određene uslove. Geografski položaj ovog kantona takođe je u značajnoj meri uticao na to da se ne formiraju vahabističke zajednice bilo nasilne i nenasilne. Zbog izolovanosti Bosansko-podrinjskog kantona nije došlo do ulaska selafista i njihovog učenja, bez obzira na ratna dešavanja i žrtve.

Mora se napomenuti da najveći broj selafista je miroljubiv, bez ikakve želje ili težnje ka ekstremnim i nasilnim akcijama i nisu svi selafisti teroristi!

„Šije u BiH posjeduju fondacije, škole, časopise, TV emisije i slično. Oni očito rade na tihom promovisanju šiitskog učenja. S druge strane imamo tzv. selefije, a ne vehabije, jer ljudi ne vole takav termin. Bilo kakvo učenje koje je strano tradiciji bh. muslimana je pogrešno, a oni koji rade na tome šire pometnju i siju smutnju na ovim prostorima”. [15]

3.1. Selafizam u BiH

Neminovno je da postoji sigurnosna pretnja na teritorijama gde se nalaze selafističke zajednice, pa tako i na teritoriji BiH. Važno je razumeti je ISIL u vreme svog postojanja gledala na Bosnu i Hercegovinu i kakvu poziciju u Kalifatu je trebala da zauzme ta zemlja. Posmatrajući mapu koja je deo globalnog Kalifata, BiH je planirana da bude njen sastavni deo kao i dobar deo Europe. Na sreću, strateški dokumenti iz Kalifata ne planiraju terorističke akcije obimnog karaktera u BiH, kao što to predviđaju u zemljama EU i SAD, jer se želi narod uvesti u selafizam, mirnim uveravanjem i finansiranjem. Dokaz da je predviđen odmor i rehabilitacija na teritoriji BiH, postoje kupljene velike površine zemljišta u vlasništvu ljudi sa Arabijskog poluostrva, koja poseduju reke, jezera, izvore, zelene šume i koji su opasani sa visokim zidom. U pojedine prema rečima Profesora Dragana Simeunovića mogu da se smeste i do 50.000 stanovnika. Na ulazu se nalazi pristupna kontrola i nije moguće ući na posed. „U Udruženju Demokratska inicijativa sarajevskih Srba (DIS) navode da Arapi kupuju isključivo velike parcele i da su im najzanimljiviji oni koji su pored vode, te da su, što se isplate tiče, krajnje korektni.“ [16]

Kao što je rečeno, finansijski stabilan vahabistički pokret, ima snažan interes da se širi ne samo po muslimanskom svetu, sa ciljem da se omasovi, nego ima ozbiljne pretenzije nad zemljama hrišćanskog sveta, što se može videti čestim pozivima na internetu da se hrišćani preobrate u muslimane konvertite. Širenje je olakšano u zemljama koje su u ekonomskom kolapsu, gde su se dešavali ratovi i tamo gde je školsko-intelektualni kadar oslabljen.

Istovremeno šiitske verske organizacije svesne brzog napredovanja vehabističkog pokreta, preduzimaju korake kako bi ublažile rast vehabističkog pokreta u BiH. Uz pomoć bivšeg predsednika BiH, Alije Izetbegovića, omogućen im je ulazak, kako bi osigurala da postojeća verska zajednica sekularnih muslimana ostane u istom formatu, bez pridruživanja vahabijama. Tako je zadržano sunitsko sekularno učenje u BiH, što naravno nije zadovoljilo želje vahabitskih interesnih grupa. To je razlog zašto su se vahabijske zajednice odvojile od džemata koje čine IZ BiH i izgradile paralelan verski sistem odnosno paradžemate što je bio osnov da se naziv vahabiti menja u selafiste.

„Da bi se osigurala IZ BiH da ne padne u ruke vehabističkom finansijski jakom pokretu Iran je instalirao više svojih tajnih službi. Danas u BiH deluju diplomatski predstavnici iz Irana, koji poseduju diplomatski imunitet. Koliko je bitna uloga BiH govori i podatak da šef Iranske

obaveštajne službe dolazio u BiH 2014 godine dva puta u svojstvu diplomate. Pored Obaveštajne službe Irana u BiH je prisutna i Obaveštajna služba Iranske nacionalne garde (IRGC), čije se prisustvo ogleda u prisustvu profesora, kulturnih radnika ili naučnika. Koliko je njihova aktivnost visoka govori i podatak da je BiH proterala izvestan broj diplomata koji su bili zaposleni u Ministarstvu nacionalne bezbednosti Irana (MISIRI).“ [17]

Ne samo šiiti da su pokušali da izgrade svoje institucije, to su činile i druge moćne islamske države. Najveći pokrovitelj je bila i još je uvek Kraljevina Saudijska Arabija, izgradnjom selafijskih zajednica i obnovom porušenim džamija i mesdžida nakon završetka rata. Džamija Kralj Fahd u Sarajevu je najveći verski centar selafijske zajednice koji može da primi oko 1500 ljudi, a u dvorištu može da stane još 850. U njenom izrađenom kompleksu nalazi se muslimanski kulturni centar, biblioteka, nekoliko učionica, internet centar, sportska sala isl. Interesantno je da je ova džamija izrađena posredništvom vahabija i finansiranjem Kraljevine Saudijske Arabije čija je zvanična vahabistička vera. Vremenom je ona preimenovana iz vahabističke džamije u selafističku. Ova poznata džamija na teritoriji grada Sarajeva postala vodeći centar za obuke i regrutaciju u kojem glavne selafijske daije održavaju predavanja. Ova džamija promoviše besplatne kurseve iz različitih verskih predmeta, što je za rezultat imalo da godišnje imaju i po 18.000 ljudi koji pohađaju i završavaju ove verske kurseve.

Selefijski pokret u Sarajevu ohrabren je izgradnjom džamije i kulturnog centra „Kralj Fahd“ 2000. godine, koji je dio saudijske diplomatske misije u BiH i iz tog razloga uživa eksteritorijalni suverenitet. [18]

Zvanične vlasti iz BiH su ovoj džamiji dodelili eksteritorijalni status, što istovremeno znači da imaju rang diplomatsko-konzularnog predstavništva Saudijske Arabije, što koristi njen imam Nezim Halilović zvani „Muderis“, može da otvoreno priča šta želi. Halilović, između ostalog, Republiku Srpsku naziva genocidnom tvorevinom, a Srbe fašistima, četnicima, koljačima... Interesantno je da je ovaj imam tokom ratnih operacija na teritoriji opštine Konjic bio komandant ozloglašene 4. brigade, 4. korpusa armije BiH. Svoju ratnu ideologiju je pretočio u selafističko ekstremističku i koristi svaku priliku da vernike zadoji mržnjom i netrpeljivošću prema hrišćanima.

Uticaj muslimanskih humanitarnih organizacija koje su finansirane iz zemalja zaliva preko računa u Beču i njihove podružnice, stvorili su uslove za širenje selafizma okupljajući mlade članove. Tako, prema istraživanju Atlantske inicijative „*Selefijske humanitarne organizacije su ugošćavale*

“mini medrese”, koje su privukle mnogo dece osnovne školske dobi. Te organizacije su davale stipendije, ponekad se usmeravajući na ranjive osobe (npr. samohrane majke, decu s invaliditetom itd.), i nudile osećaj zajedništva i pripadnosti. Takođe su osiguravale spavaonice za studente po veoma niskoj ceni, šireći tako krug potencijalnih sledbenika. Ova sposobnost selefijskih organizacija da delimično izmeste zvaničnu IZBiH pružajući alternativne verske usluge u posleratnom periodu ojačala je i oslanjala se na preobratiteljski rad al Misrija i mudžahedina tokom rata.“ [10]

Razvojem tehnike i on-line medija u savremeno doba, stvoreni su dodatni uslovi za širenje selafizma preko dobro osmišljenih promotivnih poruka, kako bi se idealizovala slika Kalifata koji ispunjava želje džihadista za ostvarenje verskih ciljeva ali i iskupljenja pred Bogom za ulazak u raj. Koliko je širena ideja kalifata govori i činjenica da su mnogi građani muslimanske veroispovesti sa teritorije cele Evrope odlazile u ISIL kao migranti samo da bi živeli u Kalifatu, bez namere da se upuštaju u borbena dejstva.

Koliki je obim populacije vernika u selafističkim organizacijama, govori se u intervjuu Dževada Galijaševića, stručnjaka za bezbednost, u BiH sledeća pretpostavka: *„U okrivu selafijskih i vahabitskih zajednica uključeno oko 100.000 ljudi, a od toga su 10.000 potencijalni teroristi“*. [18] U sličnom tonu prenosi se sledeće: *„Vehabijska zajednica je postala nezaobilazan politički faktor u Većem entitetu BiH, smatra se da trenutno imaju do 20 % muslimanskog stanovništva u svom sastavu, što je veoma ozbiljna cifra. Ako se uzme da je oko 12% stanovništva vojno-sposobno, dolazimo do potencijalnog broja od oko 40.000.“* [9]

„Forum za etničke odnose radio je još 2002. godine dva velika istraživanja na osnovu kojih je otkrio čak 13.000 potencijalnih terorista na ovim prostorima.“ [19]

Skoro sve organizacije povezane s finansiranjem selefijskih aktivnosti, uključujući Aktivnu islamsku omladinu (AIO) – koju su formirali bivši bosanski pripadnici jedinice El-Mudžahid – zatvorene su i/ili zabranjene 2002. godine. Istovremeno, država BiH je ukinula državljanstvo većini mudžahedina koji su tu ostali poslije rata. AIO je reagirala tako što je promenila naziv i registrovala se kao *„Kulturni centri za mlade“*, sa misijom koja uključuje organizovanje edukativnih aktivnosti, uključujući kurseve stranih jezika, računara, mini medrese itd. Mladi, selefijski orijentisani diplomirani studenti koji su se vratili iz Saudijske Arabije predvodili su aktivnosti grupe i bili su spremni da pokrenu novi talas selfijskog preobražajnog rada u BiH. *Policijskim akcijama i drugim merama su ograničavane aktivnosti „Kulturnih centara za mlade“,*

ali je jedan bivši obavještajni zvaničnik rekao, da su oni ponovo jednostavno „uzeli drugi oblik i nastavili postojati pod drugim nazivima“. [10]

Cem Özdemir (Džem Ozdemir), nemački političar turskog porekla, piše u tekstu pod nazivom Saudijska Arabija je politički, finansijski i teološki izvor "Islamske države" sledeće: *"Saudijski vehabizam nije dio problema, on je njegov uzrok! "Islamska država" ne dolazi iz ničega. IS ima političke, finansijske i prije svega teološke izvore. A to važi i za Boko Haram i za Al-kaidu i za Taliban. I kad se ti izvori traže obavezno ih nađete u Saudijskoj Arabiji i nekim drugim državama Zaliva. Tamo su ideološki izvori za ovu stranputicu islama. Saudijski vehabizam nije dio problema, on je njegov uzrok. [20]*

Dževad Galijašević tvrdi da: *„Postoji samo jedna paradžematska zajednica u Republici Srpskoj i to "Kotorsko" kod Doboja, ali da pored nje postoji još više desetina vahabitskih zajednica, od kojih se ističu u Krivdića brdu, u opštini Kozarska Dubica, a zatim i u selima Urije i Vidorija, te Blagaj u opštini Novi Grad, Kozarac, Hambarine, Rakovčani, Čarakovo, Puharska i Petrovo, opština Prijedor, kao i Dubrave i Orahova u opštini Gradiška.“ [21]*

„Upravljanje zverstvima“ je jedan od najvažnijih dokumenata u ISIL-u, razmatra države na koje treba da se proširi Kalifat. Taj dokument deli zemlje na one u kojima treba uvesti totalni teror i sprovesti islamsku revoluciju, zatim zemlje koje treba iscrpljivati terorom i totalno ih oslabiti i zemlje u kojima ne treba sprovoditi nasilnu revoluciju, nego ih koristiti za odmor i okrepu boraca ili za njihovo skrivanje i rehabilitaciju. Istovremeno zemlje predviđene za odmaranje boraca, treba da posluže za ideološku obradu i vrbovanje novih sledbenika. **Iz navedenog se može pretpostaviti da selafijske zajednice u BiH nemaju naredbu da šire teror, nego kao što je rečeno, da prime i rehabilituju povratnike sa ratišta i vrbuju nove sledbenike prvenstveno širenjem selafizma.**

3.1.1. Širenje selafizma finansiranjem i pojedinačnim mesečnim isplatama

Dobru potporu širenju selafizma čini finansijska moć koje ima Kraljevina Saudijska Arabija koja je glavni pokrovitelj selafisitčkog pokreta, od njegovog nastajanja u BiH sa formiranjem terorističkog pokreta El- Mužahedin, pa sve do danas.

„Nakon završetka rata u BiH ne prestaju da deluju islamski ekstremisti. Nakon rata se određeni broj stranih pripadnika jedinice El-Mudžahid, kojima je dozvoljeno da ostanu u BiH, zaposlio u humanitarnim organizacijama sa sedištem ili izvorima finansiranja u zemljama Zaliva.“ [10]

Te organizacije koje su se skrivale iza humanih ideja, koristile su svoj finansijski uticaj da nadgrade ono što su mudžahedini započeli, ne žaleći novac na stvaranje uslova za razvoj svoje vizije islama. Otvoreni fondovi, koji su funkcionisali tokom rata, a koji nisu prestajali sa radom ni nakon rata, raspolazu sa znacajnim finansijskim sredstvima. Ekstremisti preko razlicitih humanitarnih organizacija imaju pristup osiromašenom stanovništvu i nude finansijsku pomoć bez naknade, ali sa molbom da se prisustvuje povremenim verskim predavanjima i jednom nedeljno molitvama gde se ispoljava netolerantnost, verski radikalizam i ekstremizam. Utvrđeno je da se na predavanjima zagovaraju i veličaju terorističke akcije.

Najjednostavniji prilaz do siromašne populacije, finansijski istrošene nakon dugotrajnog rata je ostvaren preko beskamatnih kredita koji su se mogli dobiti na reč, bez dokumenata i potpisivanja ugovora. Novac je išao od ruke do ruke i nije ostavljao trag njegovom kretanju. Princip je bio prilično jednostavan: kada se jednom kreditira novac iz fonda radikalnih ideja islama, korisnik, umereni musliman, mora svakom određenog datuma u mesecu da pripremi ratu kredita, uz slušanje predavanja verskog učitelja koji je istovremeno i stručnjak za psihološki preobražaj. Na ovaj način se stvorila razgranata mreža novih ideološki ostrašćenih i zavrbovanih ideološki radikalnih sledbenika, o kojima se do pre nekoliko godina, jako malo znalo. Kako su tajnovita predavanja govori i podatak da su često zavrbovani vernici, u okviru sopstvene porodice, ostajali nepoznati. Na internetu se mogu često pojaviti video klipovi sa svedočenjima roditelja da ništa nije ukazivalo na to da su deca postali ekstremisti i teroristi.

Sa druge strane, mehanizam nevladinih organizacija koje su finansirale školovanje dece palih boraca nakon rata u BiH, nije dovela do znacajnog vrbovanja novih članova, kao što je to uspelo u siromašnim i ekonomski uništenim sredinama.

„Do završetka rata u BiH, selefizam se ukorenio među malim brojem ljudi u Zenici, ali i u nekoliko drugih delova zemlje“. [10] Zenica je grad koji je naročito bio potresen posleratnim razaranjem teške industrije proizvodnje čelika i uglja. Preko 25.000 ljudi je ostalo bez ikakvih izvora prihoda u teškim posleratnim vremenima velike oskudice. Sigurno je da su radikalni ekstremisti u takvim uslovima, sa svojim neograničenim finansijama, pronašli put do novih vernika, kod kojih je došlo do promene svesti, do novog tumačenja islama i sa novim pogledom na svet. Austrijski istražitelji su utvrdili da je samo tokom rata u BiH kroz račune ovih organizacija prošlo preko 350 miliona dolara. Istrage koju su vodile ovlašćene službe utvrđeno je da su finansijski centri nalaze u Austiji sa sedištem u Beču. Glavnu ulogu za određivanje tokova novca za Balkan, ima nevladina organizacija pod nazivom *„Unija džemata selafijske dave“*, čiji je vođa bio Muhamed Porča, koga

je nasledio Nusret Imamović za koga važi samo Kuran i šerijat, što znači da ne prihvata sekularne (tagutske) zakone i državu BiH. Pored ove organizacije značajno je istaći i organizaciju pod nazivom „*Selafijsko vahabitski džemati*“, na čijem čelu je Ebu Muhamed Nedžad Balkan. Ove dve organizacije su zadužene za finansiranje i slanje pomoći istomišljenicima i Bosni i Hercegovini. Pored njih jednu od organizacija su osnovale Sudanske diplomate pod nazivom *Third World Relief Agency (TWRA)*. Preko te organizacije je u BiH tokom rata stizalo oružje i novac.

Sva finansijska moć leži u finansijskoj ispostavi u Beču, odakle se novac plasira u razne regione, zaslužnim selafijskim zajednicama, odakle se dalje distribuira iz ruke u ruku. Novac stiže do Sarajeva, a odatle se deli drugim lokalnim zajednicama kao što su između ostalih i poznata Gornja Maoča.

„Selo Karavlasli postojalo je do rata u Bosni i Hercegovini. Deset godina poslije, njegovi prijeratni stanovnici kuće su prodali današnjim žiteljima. Ime sela je promijenjeno u Gornja Maoča. U deset godina koje su uslijedile, dobilo je epitet najradikalnijeg u BiH. Vođe iz Maoče su imale centralnu ulogu u širenju selefijskog pokreta u Bosni. Poznato je da su samo iz Gornje Maoče 52 osobe (38 muškaraca i 14 žena) otišle za Siriju.“ [22]

Prema tvrdnja Dževada Galijaševića u intervjuu postavljenog na you-tube, vahabijske grupe povezane sa islamskom državom, mesečno isplaćuju novčana sredstva potpisnicima. Pojedina od trenutka kada potpiše ugovor da će se odazvati pozivu na džihad, bez obzira u kod delu sveta se vodi borba, mesečno će dobijati nadoknadu od 300 evra. Ako supruge potpišu da će nositi niđžab i celo telo prekriti po strogim šerijatskim pravilima dobiće za to 100 evra, a isti novac se isplaćuje muškarcima koji pristanu da puštaju dugu vahabijsku bradu i skraćene pantalone. Uz to, ako cela porodica bude prešla na radikalni islam dobiće dodatni novčani prihod od 200 evra. To je ukupno 700 evra, što je minimum, jer ako deca nauče i izrecituju određene stihove iz Kur’ana, dobiće za to još dodatnih 50 evra. Pa kada je više dece i kada su pojedina deca talentovana za učenje, onda prihod može biti i 1000 evra mesečno.

„Sociolog religije iz Tuzle Mehmedalija Nuhić rekao je da lično poznaje veliki broj donedavnih bošnjačkih ateista ili sledbenika umerene bošnjačke verzije islama koji su dobili novac za „mnogo čvršće povezivanje sa Alahom“.“ [23]

3.1.2. 3.1.2. Širenje selafizma preko interneta

„Čak 346 linkova terorističkog sadržaja na 27 platformi na jezicima naroda našeg regiona otkrio je Evropol tokom prvog akcionog dana usmerenog na suzbijanje džihadističke propagande na

Zapadnom Balkanu. Analitičari nisu iznenađeni takvim rezultatom.“ [24] Ovo je rezultat jednodnevne istrage (06.10.2020.) EU IRU koja deluje pri EVROPOLU“.

Saudijske vahabiti su snažno kritikovale kralja na početku 20-og veka zbog upotrebe radija, a isto su isto su to učinili polovinom veka kada pojavila televizija. nazivajući to đavolskim izumima. Međutim, internet je prihvaćen u svoj svojoj veličini, i to ne samo da tolerišu, nego ga i zagovaraju. Najfanatičniji vehabistički mislioci imaju svoje veb sajtove, jer zahvaljujući njemu mogu da vode vrbovanje mladih generacija za njihove duše i umove. Internet kao takav je mesto na kome islam može da se širi na čitavoj planeti , na mestima gde ne postoji ni jedan musliman, među onima koji mogu biti novoverci muslimani, takozvani konvertiti.

„Teroristi zloupotrebljavaju sajber prostor na više različitih načina: za vrbovanje novih članova, za međusobnu komunikaciju i koordinaciju, za prikupljanje novčanih sredstava, za širenje propagande, za prepoznavanje budućih meta napada i obuku svojih članova. Oni su potpuno svesni prednosti koje nudi sajber prostor i koriste ovu tehnologiju kako bi olakšali planiranje i izvođenje napada.“ – kaže Prof. **Dr Nenad Putnik** u intervjuu za magazin SecuritySee [25]

U današnje vreme, selafističko-džihadistički pogled na svet, koji se pojavljuje u vidu tekstova i video klipova na internetu, omogućavaju korisnicima dostupnost ovih informacija. Poznato je da mladi ljudi otvoreno reaguju na novo učenje i prihvataju ga bez kritičkog posmatranja suštine stvari. Širenje ideje selafizma preko interneta suštinski stvara sliku prema kojoj Islamska Država razdvaja svet na suprotnosti, kao što su čistoća i nečistoća, ali istovremeno je usresređena na odbacivanje materijalnog sveta i prihvatanje duhovnih vrednosti. Doduše džihadistički sajtovi koji promovišu radikalne ideje nisu naročito posećeni, ali zato regularni sajtovi koji su legalni i pravno utemeljeni, nesmetano šire muslimansku religiju i pojam zajedničke muslimanske države.

Fundamentalni učenjaci smatraju da je internet dokaz da je islam prava i istinita vera. „Samo je Bog u svojoj mudrosti mogao da zna pre četrnaest vekova da će doći dan kada će ceo svet postati jedno globalno selo, kojem će trebati samo jedan prorok, Muhamed“ - napisao je 1999. godine Džafar šejh Idriz, sudanski profesor teologije

„Selafizam širi ideju o idealnoj Islamskoj državi koja na romantičan način projektuje predstavu o društvu koje je oslobođeno od diskriminacije i u kojem je ženama dozvoljeno da upražnjavaju svoju religiju.“ [26]

Kalifat je poražen, država je izgubila svoju teritoriju, međutim i pored toga do prestanka terorističkih aktivnosti nije došlo, naprosto se aktivnost prenela u on-line sferu, delovanja preko interneta. Prema rečima Adriana Shtunija, eksperta za međunarodnu politiku i bezbednost, sa prostora Balkana je u Siriju i Irak otišlo oko 460 boraca, dok je iz cele Evropske unije (EU) otišlo oko 1500 boraca, što ukauje na pogodno tlo za rast i razvoj terorističkih organizacija. Mnogi džihadisti, sa teritorija „Zapadnog“ Balkana, koje mnogi zovu „domaći džihadisti“, nisu otišli u borbu u Kalifat, ali su uključeni u razvoj džihadizma i planiranje i organizovanje terorističkih akcija u regiji. To su ljudi koji su uključeni u Selafigijske zajednice i koji su potpomagali i podržavali regrutovanje, radikalizaciju i mobilizaciju stranih terorističkih boraca sa „Zapadnog“ Balkana.

„Drugi fokus istraživanja je bio na domaćim džihadistima, pojedincima koji u osnovi nisu nužno išli u Siriju i Irak, ali su ipak posvećeni ideologiji, podržavali su regrutovanje, radikalizaciju i mobilizaciju stranih boraca sa Zapadnog Balkana i bili su uključeni u planiranje terorističkih napada u regiji. Njihov broj je teško odrediti, ali procjena u usporedbi s drugim državama poput Francuske, Velike Britanije ili Njemačke otkriva da bi omjer stranih boraca u odnosu na domaće džihadiste mogao biti 1 prema 15 ili čak i veći. Praktično, za svakog stranog borca postoji oko 15 drugih pojedinaca koji zagovaraju istu ideologiju i uključeni su u terorističke aktivnosti, na ovaj ili onaj način.“ kaže Adrian Shtuni. [27]

U međuvremenu je otkriven veliki broj terorističkih aktivnosti u planiranju ili pokušaju, na vreme pre izvršenja. To naročito zabrinjava jer je nivo aktivnosti na najvišem nivou nego ikada, jer povratnici doprinose dodatnom pritisku na snage koje se bore protiv terorizma i terorističkih aktivnosti.

Zabrinjavajuće je što se sadržaji terorističkih organizacija koje deluju na „Zapadnom“ Balkanu, stvaraju istomišljenici, bilo da su to borci, povratnici ili pojedinci. Oni međusobno aktivno objavljuju i dele postove i sadržaje objavljenih javnih i tajnih sajtova terorističkih organizacija bilo da su na regularnom ili „Dark webu“, što je u najmanju ruku visok stepen rizika za bezbednost društva u celini. Koliko je sadržaj indoktriniran, govori i podatak da vrbovanje se postiže i kod ljudi koji nisu muslimanske vere. Tako, za primer, može poslužiti taksista iz Beograda koji je rodom iz okoline Arandelovca koji je celu svoju porodicu preobrazio u muslimansku veru, a on je pod svojim imenom i prezimenom otišao u Siriju da se bori. To je poseban vid vrbovanja ljudi koji svoju tajnovitost čuvaju tako što ne menjaju ime i prezime. Čovek može razgovarati sa takvom osobom, a da mu ni jednog trenutka ne padne na pamet da ta osoba može imati bilo kakve veze sa radikalnim terorističkim organizacijama.

„Na internetu se odvija puno aktivnosti u kojima ljudi mogu sakriti svoj identitet. I oni su tu i dalje aktivni, naročito na platformama i društvenim mrežama koje omogućavaju šifriranu komunikaciju. Manje su vidljivi na Facebooku ili Twitteru, ali druge platforme, poput Telegrama, koriste za komunikaciju, okupljanje, dijeljenje sadržaja, čak i planiranje terorističkih aktivnosti. Brojevi su veliki ako posmatramo broj pojedinaca koji konzumiraju te sadržaje, što pokazuje da za njih postoji interesovanje.“ kaže Adrian Shtuni. [27]

Radikalizacijom mladih preko interneta postiže se poseban nivo svesti i ohrabrenje kod mladih ljudi da se krene sa samoubilačkim ili drugim terorističkim akcijama, a sve u cilju nanošenja štete i sejanja panike i straha kod nevernika.

Uloga interneta u zavođenju i indoktrinaciji mladih nije samo usredsređeno na mlade muslimane da su u pravoj religiji i da im se pokaže kako mogu da zavrbuju hrišćane, nego je njegova uloga i da se potencijalni konvertiti ubede da je islam kao religija superiorniji od hrišćanstva ili neke druge vere, a samim tim sve prepreke za prelazak u muhamedansku veru se mogu savladati.

3.1.3. Širenje selafizma preko druženja izvan selafijskih zajednica

Istraživanjem je utvrđeno da skoro svaki paradžemat koji je blizak islamskim ekstremističkim organizacijama, priprema i sprovodi razne vidove okupljanja i druženja omladine u prirodi gde se organizuju navodna takmičenja pucanja u metu iz vatrenog oružja uz višestepene obuke izviđanja!

„Ovakvi skupovi se organizuju na gotovo nepristupačnim mjestima, u podnožjima planina, kanjonima i drugim pogodnim lokacijama. Stručnjaci ocjenjuju da je većina ovih organizacija samo pokriće za nekonvencionalno djelovanje i niz koordinisanih akcija političkog, ekonomskog, psihološko-propagandnog, obavještajnog karaktera koje je prvenstveno upereno protiv regularne Islamske zajednice“. [28]

Spomenuti skupovi mladih muslimana i mladih selafista organizuju se na gotovo nepristupačnim mestima, u podnožju planinskih venaca, neprohodnim i nepristupačnim kanjonima kao i drugim tajnim i zgodnim lokacijama. Stručnjaci su zapazili da većina ovih organizacija mladih, uzgred predstavljaju pokriće za akcije koje su uperene protiv regularne sekularne Islamske zajednice BiH.

3.2. Selefijske zajednice i paradžemati

Pojava novog oblika nasilnog ekstremizma na bliskom istoku i severu Afrike uz stvaranje tzv. Islamske države i Levanta (ISIL), odnosno Islamska država Iraka i al-Shama (ISIS, DAESH) privukla je pažnju na selefijske mreže za regrutovanje i fenomen stranih terorističkih boraca. Pojam „selafizam“ se koristi za oblik verske zajednice koja koristi prakse prve tri generacije muslimana, a koje karakteriše verska nepopustljivost, „nepotrebna“ strogost i svođenje vere na nepobitne verske definicije i pojmove koje predstavlja konzervativno tumačenje islama. U želji da ujedine sve muslimane sveta, selafizam postaje grupa „iskrenih“ vernika sa relativno strogim pravilima.

„U muslimanskoj veroispovesti postoji dosta različitih tumačenja islama, uključujući i sekte. Interesantno je da i među selefistima postoje razlike u učenju. Tako Šejh mr. Muhammed ef. Nasir odobrava učenje četiri imama koji su se rodili u prva dva veka po hidžri. To su Imam Ebu Hanifa je rođen 80h.g.; Imam Malik je rođen 100h.g.; Imam Šafi'ia je rođen 150h.g. i Imam Ahmed bin Hanbel je rođen 164h.g. druge zajednice smatraju da njihovo učenje nije pravo nego da je pravo učenje imama (veroučitelja) koji su se kasnije rodili: Ibn Tejmijju, Muhammeda bin Abdulvehhaba, bin Usejmina, bin Baza, Albanija a sebe nazivaju Selefijama a sljedbenike četiri prva imama selefa nazivaju novotarima. Prema Šejh mr. Muhammed ef. Nasir samo učenje prva četiri imama mogu sebe nazivati selafistima“. [29]

Uz pomoć finansijske podrške pojedinaca i organizacija iz dijasfore i bogatih zemalja bliskoističnog zaliva, selefije su počele formirati **paradžemate (para-jamaat)**, kao alternativu postojećim džamijama Islamske zajednice u BiH. Neke od regularnih Islamskih zajednica su uspele da očuvaju svoja tradicionalna učenja, čak i kada su bili podvrgnuti pritisku svojih članova koji su pokretači radikalizacije. Sa druge strane zvanični džemati IZ BiH su organizovane teritorijalne zajednice muslimana gde se ostvaruju verske obaveze. Džemati obuhvataju oko 200 ili više domaćinstava koja žive na teritoriji u neposrednoj blizini.

Nije redak slučaj da se jedan broj imama, najčešće vrbovanih i dodatno doškolovanih, priklonio ovim ekstremističkim organizacijama. Imami su najdragoceniji za ekstremističke organizacije zato što oni neprimetno u svojim obraćanjima vernicima nastavljaju da šire selafizam, što će omogućiti novi izvor ljudstva za popunjavanje redove i ojačavanje delovanje terorističke organizacije Islamske država.

3.3. Odnos Islamske zajednice BiH sa ujedinjenim paradžematima

S obzirom na stav selafijskih zajednica da je vekovima uobičajeno versko služenje IZ BiH i umerenost i baština koju ona propoveda, za njih neprihvatljiva, stoga je Rijaset, na temelju Ustavne proklamacije da su jedina zajednica muslimana u BiH, zatražio od države da odbije registraciju bilo kakve i bilo koje islamske organizacije i onemogući njihov rad i aktivnosti. Te odluke Rijaseta IZ BiH su značile da se paradžemati ne mogu registrovati i ne mogu postati zvanična vera u BiH jer se verski obredi moraju obavljati prema pravilima hanefijskog mezheba, na čijim se temeljima zasniva bosanskohercegovačka tradicija u praktikovanju islama u BiH.

Neformalni idejni vođa vahabija u BiH, Nusret Imamović je formirao paradžemate, koji su sprovodili verske obrede nezavisno od odluka Rijaseta IZ BiH. Nahnadno kada su paradžemati stvoreni, selefije povezane sa ovim paradžematima su 2005. godine službeno registrovale novu NVO, *“Unija džemata u BiH”*, koja je mogla postati paralelna IZBiH. Međutim, kako tvrdi jedan selefijski daija, *“oni koji su svojim novcem snažno podržali formiranje naših džemata nisu toliko podržavali ideju da se uspostavi paralelna islamska zajednica koja bi mogla poremetiti zvaničnu IZ.”* [10] Da se podsetimo, viši cilj je stvaranje jedinstvene muslimanske vere, tako da finansijerima nije odgovaralo da dođe do stvaranja paralelne muslimanske zajednice, nego da se sa postojećom ujedini i celokupna muslimanska javnost preobrazi.

Onog trenutka kada je prelomljeno da treba da ostane jedna zajednička muslimanska vera na tlu BiH, islamski poglavari su predložili da se paradžemati objedine sa IZ BiH.

„Po Ustavu IZ BiH, džemati imaju svoju skupštinu, koju sačinjavaju svi punoletni muslimanski meštani oba pola. Ona bira džematski odbor, koji osigurava uslove za verski život i predstavnike džemata u skupštini medžlisa. Predsednik džematskog odbora je ujedno i predsednik pomenute skupštine. Verski službenik na tom prostoru, imam, član je džematskog odbora po položaju, te vodi matične knjige džemata.“ [9]

Međutim, pored zahteva koji je došao do učenih ljudi iz IZ BiH, ni posle isteka zadatog roka, nisu se svi ujedinili, pa je tako od prvobitnih 64 ilegalnih preostao 21 džemat (paradžemat), koji će „teoretski“ kasnije prići, što zapravo ni do danas nije učinjeno iako je rok bio ograničen do 1. marta 2016. godine.

„Ako govorimo o naseljima i pojedinim nelegalnim vjerskim objektima, govorimo o najmanje 100 naselja u kojima djeluju nezakoniti i neprijavljeni vjerski objekti u kojima postoji zajednica radikalnih vjernika.“ kaže Galijašević [30]

U prvi mah je bilo jasno da se neki paradžemati neće povinovati zahtevu Reisa IZ BiH, u čemu su prednjačili paradžemati iz Bužima, Sanskog Mosta, Bihaća, Kalesije, Travnika, Maglaja, Jajca, Teslića, Tešnja, Gradačca, Zenice, Goražda, Živinica, Tuzle, Lukavca, Sarajeva, Donjeg Vakufa, Brčkog, Bugojna, Jablanice, Konjica...

Za paradžemat u selu Ošve se kaže da je jedan od radikalnijih na teritoriji BiH. Pored njega se izdvajaju i paradžemati u Gornjoj Dubnici i Gornjoj Bočinji (opština Maglaj), u Gornjoj Maoči i u Rašljanima (područje Brčkog), Bivolice (opština Goražde), kao i Mehurići, Šerići (opština Travnik) itd.

Tabela: Lokacije poznatih „odmetnutih“ paradžemata na teritoriji BiH

Rb	Grad	Paražemat (para-jamaat)
1.	Cazin	Stijena
2.	Donji Vakuf	Brežićani
3.	Kakanj	Hodžići
4.	Nepoznata lokacija	Pobjeda-Feth
5.	Sarajevo	Kasindolska
6.	Sarajevo	Briješće Brdo I
7.	Orahovica-Zenica	Gornja Mahala
8.	Zavidovići	Kuljani
9.	Nepoznata lokacija	Bara
10.	Maglaj	Ošve
11.	Tešanj	Kaloševići
12.	Zenica	Strnocos
13.	Maglaj	Liješnica
14.	Doboj	Kotorsko Donje
15.	Brčko distrikt	Gornja Maoča
16.	Brčko distrikt	Gornji Rahić-Dizdaruša
17.	Srebrenik	Čehaje I
18.	Živinice	Selo Gračanica
19.	Bihać	Stara železnička stanica Bihać
20.	Tuzla	Kula
21.	Kalesija	Dubnica
22.	Lukavac	Delići - Hukići

Napomena: podaci sa fotografijom su preuzeti iz [1]

Iz ovog se može zaključiti da u početnom pokušaju ujedinjenja svih paradžemata, jedan deo paradžemata je prihvatio vođstvo muslimanske zajednice u BiH, dok drugi deo ne može da prizna njihovo vođstvo. Zapravo u prvom predlogu 2016. godine, nijedan od paradžemata nije želeo da prihvati integraciju u IZ BiH. Nameće se pitanje, da li se muslimanska zajednica dovoljno radikalizovala, kada je jedan deo paradžemata prihvatio njihovo vođstvo, a drugi su ostali „odmetnuti“, ili je integracija izvršena kako ne bi bili predmet bezbednosnih službi. Koliko je integracija formalnost može se prepoznati u članku novina „Dnevni Avaz“: da „*meštani sela Stijene kod Cazina, u kome postoji stara džamija i novi paradžemat, su negodovali tokom*

ramazana, jer selefije po nekom svom satu označavaju termin iftara. Odgovarajući na pitanje zašto su se odvojili od džemata, a džamija je svega 500 metara od njihovog mesdžida, odgovor je da su se sklonili, jer je ljudima smetalo kako klanjaju“. [8]

RTV stanica Al Jazira je prenela da: „Predstavnici 22 džemata kažu da su njihova razilaženja sa zvaničnom Islamskom zajednicom BiH zasnovana na različitim tumačenjima islama“. [31]

Zapravo, o čemu je reč, i kakve su to razlike između islamske zajednice BiH i paradžemata govori sledeći navod, čije istraživanje je finansirala NVO Atlantska inicijativa:

„Selefijske daije tvrde da istinski islamski vernici ne smiju pratiti verske vođe imame koje praktikuju bid'ah (uvodeći novih-starih običaja u islamsku veroispovest) – za što su optužili imame Islamske zajednice BiH.“ [10]

Prakse i službenici IZ ostaju primarne ideološke mete selefijskih daija u BiH. To se naročito odnosi na ekstremnije daije koje su odbacile uključenje, ali i na selefije koji su potpisali Protokol s Islamskom zajednicom. Čini se da je ova druga grupa ostala usmerena na cilj da zameni bosanski islam, ali novim sredstvima. Selefijske daije koji su prihvatili uključenje u IZ BiH “videli da ne mogu preuzeti Islamsku zajednicu vršenjem pritiska na nju izvana, pa su promenili pristup, ali su i dalje posvećeni svojim ranijim ciljevima. Oni sada šalju svoje sledbenike ili čak vlastitu decu u zvanične medrese i na Fakultet islamskih nauka kako bi ispunjavali uslove za rad u zvaničnim džamijama“. Islamski učenjak kaže: „Vidjet ćemo šta će se desiti kad prve generacije završe školovanje” [10]

Muftija Ljevaković za novine Stav: „Ne radi se samo o mesdžidima iza čijeg osnivanja stoje osobe koje neki kolokvijalno nazivaju i percipiraju kao “vahabiti”, mada su oni u fokusu pažnje, budući da se u određenim krugovima označavaju izvoristom znatnog dijela sigurnosnih prijetnji. Prema našim saznanjima, vjerske aktivnosti iz nadležnosti Islamske zajednice obavljaju se i u nekim privatnim tekijama koje nisu registrirane kao vakuf Islamske zajednice, zatim u nekim udruženjima s islamskim predznakom, potom tu su i vjerske aktivnosti šiitskih organizacija, sekta “**Džemat ahmedija**” ima svoj mesdžid. Sve ove organizacije i udruženja krše odredbe Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica. Zato je Reisu-l-ulema i kazao u svojoj izjavi „svi“. Za djelatnosti koje zadiru u nadležnost Islamske zajednice mora se imati njeno odobrenje i saglasnost. U suprotnom, od nadležnih državnih organa tražit će se da primijene odredbe spomenutog zakona i spriječe te organizacije da obavljaju one poslove koje po zakonu pripadaju Islamskoj zajednici. Prema tome, radit će se na zatvaranju **svih paramesdžida** i sličnih objekata u

kojima se obavljaju nezakonite aktivnosti te poduzimanje odgovarajućih mjera prema organizacijama i udruženjima koje neovlašteno obavljaju djelatnosti iz nadležnosti Islamske zajednice.“ [32]

Na zahtev IZ BiH da se paradžemati priključe jedinstvenoj veri na tlu BiH, neki paradžemati, kao onaj u selu Ošve (opština Maglaj), su počeli postavljati uslove i pregovore sa IZ BiH. Oni smatraju da je islam tolerantna vera, u kojoj niko nema prava da na bilo koji način utiče na pravila i vreme obavljanja verskih obreda. Drugim rečima oni insistiraju na tome da niko nema prava da menja ili utiče na šerijatsko-pravna pitanja. U skladu sa tim, oni smatraju i istovremeno upozoravaju da će bilo kakvi pritisci i pretnje uticati na trajno razilaženje u islamu i stvaranju neprijateljstava, pa se prema tome niko ne sme nametati kao totalni autoritet, pa makar bio iz IZ BiH.

„Paradžemati služe za prikrivanje povratnika sa sirijskog ratišta. Očigledno je da poglavar Islamske zajednice u BiH Husein Kavazović nije imao namjeru da ukida paradžemate, nego je samo težio da imovinu tih paralelnih džemata stavi pod kontrolu Islamske zajednice. Težnja Kavazovića bila je samo da finansije paradžemata, takozvane vakufe, stavi pod kontrolu, kao i da Rijaset bira vjerske službenike koji će službovati u paradžematima, kaže Galijašević“. [30]

Tako u BiH, mnogi smatraju da međusobni odnos IZ BiH i sektaškim pokretom koji sebe naziva selafijama je „poseban“. Sa jedne strane sekularni muslimani posmatraju selafije kao braću po veri, jer poštuju običaje koje Šerijat dopušta, bez prisilnih i nasilnih metoda. Sa druge strane i među selafijama dolazi do upražnjavanja smrtnih grijehova po Kur'anu, ali i do pojave verskih ubistava. IZ BiH, po rečima dr. Džemaludin Latića, ne može adekvatno da odgovori napadima na njihovu versku zajednicu. On smatra sledeće: „Nisam zadovoljan doprinosom sadašnje garniture IZ BiH, a posebno sam nezadovoljan načinom kako oni žele riješiti problem tzv. vehabija. Ja sam bio za isušivanje močvare, a ne za ganjanje komaraca“. [15]

Da li su selafije pokušale da zauzmu džamije IZ BiH? Naravno, nekoliko pokušaja preuzimanja džamija iz IZ BiH završilo se fizičkim nasiljem između lokalnih članova posvećenih bosanskohercegovačkoj tradiciji u sprovođenju verskih običaja islama sunitske islamske zajednice koja služi u tim džematima i selafija, koji su se u to vreme još uvek izdavali za vahabite. Usled toga nijedna od džamija u sastavu IZ BiH nije pod „kontrolom“ selafija. A da su se nastavili i dalje nasrtaji na džamije govori i sledeći tekst koji govori o selafijskom imamu Jusufu Barčiću sa verskom titulom „šejh“: „Ličnost iz selefijskih krugova koja je proteklih godina privukla najveću pažnju javnosti jeste šejh Jusuf Barčić, koji je važio za "učenjaka" koji je, osim medicine, završio

i verske škole u Medini. Po dolasku u Bosnu, vraća se u svoje rodno selo Barčiči pored Tuzle, gde počinje da deluje kao jedan od respektabilnijih vođa selefijskog pokreta. U javnost ubrzo počinju da se probijaju informacije o "incidentima" u kojima je učestvovao – sukob sa lokalnim vernicima oko "ispravnog" načina klanjanja namaza, sukob sa policijom, nasilje u porodici. Do kulminacije dolazi u februaru 2007. godine u sarajevskoj Carevoj džamiji, u kojoj je Barčić redovno držao predavanja. Grupa mladića koja je došla da prati predavanje naišla je na zaključana vrata džamije i odbila da napusti dvorište. Policija je intervenisala, a sam Barčić našao se na meti prolaznika koji su – blago rečeno – izražavali negodovanje zbog toga što im "upropaštavaju djecu". Njegov komentar bio je da niko, pa ni imam ni Islamska zajednica nemaju pravo da određuju šta je "pravi" islam, niti da zabranjuju vernicima da ulaze u džamije. "Mi nismo razbojnici, ali hoćemo da stavimo do znanja da mesdžidi moraju biti na usluzi vjernicima", izjavio je tom prilikom medijima.“ [33] Treba podsetiti da svaki verski vođa sa titulom šejh ima naklonost da postane šejh-l-islama odnosno želi da dobije titulu vrhovnog verskog autoriteta zajednice. IZ BiH snažno se odupire da pojedine osobe iz selafijske zajednice mogu ispunjavati uslove da ponesu versku titulu šejh, jer njihove kvalifikacije, legitimitet ili provenijencija ne mogu da odgovore potrebnoj opštim uslovima da se neko nazove šejhom ili šejh-l-islama. Taj stav IZ BiH je dodatno produbio probleme između ove dve zajednice.

Sukob između vernika IZ BiH nastao je i zbog interpretiranja dozvoljenog (halal) i zabranjenog (haram), jer u anketama je utvrđeno „polovično“ podeljeno stanovništvo na pitanje da li da se trebaju pridržavati uobičajenih islamskih normi u vezi sa hranom i pićem. Ova polovina vernika IZ BiH koja delimično ili uopšte ne podržava islamske norme korišćenja hrane i pića, direktno se suprotstavlja svim tendencijama da se nasilno sprovedu običaji i kazne prema islamskim zakonima, za slučaj harama. Jedna petina stanovništva ili 20% anketiranih smatraju da treba sprovesti šerijatske zakone u BiH u vezi sa odevanjem žena i ponudom hrane i pića u maloprodajnim objektima koji su u suprotnosti sa islamskim zakonima šerijata. Veliki broj anketiranih su za suživot sa drugim etničkim zajednicama poput Hrvata i Srba ili čak i života jednih pored drugih. Kolika je snažna želja muslimana iz BiH da očuvaju svoju sunitsku sekularnu veru i suprotstave se nazadnim promenama govori i sledeće: „bosanskohercegovački muslimani insistiraju na povijesno oblikovanim običajima prakticiraja religije, a njegova institucionalizacija je kroz autentične domaće oblike vjerske organizacije, i to ostaje ključni faktor za ublažavanje radikalizama.“ [34]

3.4. Međusobni odnos umerenog sekularnog islama i ekstremnog islamskog učenja u BiH

Svedoci početka rata u BiH ukazuju na to, da se o radikalnom islamu početkom rata gotovo ništa nije znalo ili se praktikovao višedecenijski, sunitsko lokalni oblik bosanskog islama koji se prilagođavao vernicima i njihovim potrebama, a ne obrnuto, kako je uobičajeno u većini zemalja islamskog sveta. Sledbenici islama u ovim regijama nisu živeli radi vere, nego je vera prilagođavana umerenim potrebama vernika. Takva verska sloboda, nije zabeležena ni u jednoj drugoj muslimanskoj zajednici. Ujedno, na ove verske slobode značajno je uticao komunističko socijalistički faktor, zahvaljujući širenju ideje jednakosti i bratstva i jedinstva. Suživot svih verskih koncesija postao je moguć zahvaljujući visokom pragu tolerancije uz istovremeno kresanje svih „opasnih“ ideja.

„Verski imami iz IZBiH nisu bili zainteresovani za širenje radikalnih ideja, zbog tradicije tolerancije kojom se odlikovao bosanski islam. Praktikovanje islama u BiH moglo bi se posmatrati kao model islamske tradicije koji se dobro ispreplitao sa sekularnim konceptom razdvajanja religije i države. Teroristički borci su mnoge prakse bosanskog islama smatrali “novotarijama” u islamu i podsticali su bosanske muslimane da se vrate “neiskvarenim izvorima” vere.“ [10]

Muslimani BiH već 500 godina služe u hanefijskom mezhebu (sunitska pravna muslimanska škola) koja je najslobodniji muslimanski pravac otvoren za nove ideje. Ako se obrati pažnja, slovensko stanovništvo je rado prihvatilo veroispovesti koje daju slobodu u služenju Gospodu, bilo da je to islamska, katolička ili pravoslavna vera. Interesantno je da stanovnici Balkana po pravilu „ne prihvataju“ nikakva sektaška delovanja, bez obzira na veroispovest iste zajednice. Pa ipak se jedan deo stanovništva opredeljuje za ulazak u tajne ili poznate sekte, iako će zbog toga biti često izopšteni iz zajednice.

Početak ekstremnog islamskog učenja i stvaranja vahabijskog, odnosno selefijskog pokreta u BiH direktno se povezuje za stvaranje borbene jedinice u centralnoj Bosni, Armije Republike BiH, pod nazivom El Mudžahid. Okosnicu ove jedinice činili su borci iz arapskih zemalja, sa prethodnim ratničkim iskustvom sa drugih ratišta širom sveta. Dosta se ljudi muslimanske veroispovesti priključilo ovoj ozloglašenoj jedinici, jer su u njoj prepoznali suštinu islamske borbe. Za sve novopridošle pre obuke obavezna je bila šerijatska obuka u trajanju od 40 dana, kada se uči šerijat uz klanjanje pet puta dnevno. Borci su morali u svakom pogledu da prihvate džihadistička pravila uključujući puštanje brade i prihvatanje učenja. Tek tako pripremljen borac mogao je dobiti oružje i postati vojnik u borbenoj jedinici. Suština ovog misionarskog rada sa ljudima bila je vraćanje

muslimana "pravoj vjeri" i islamskim propisima, što nije bio nimalo jednostavan zadatak jer su ljudi imali dugo vekovnu slobodu u sunitskoj muslimanskoj veri. IZ BiH su na početku rata širom otvorenih ruku dočekali ovu jedinicu i njihovo učenje. U njima su videli spas od komunističkih ideja i ideja bratstva i jedinstva. Vremenom došlo je do zaokreta i razilaženja, jer selafistički pokret želi da objedini sve muslimane i da preuzme vlast u potpunosti.

Nakon rata jedan deo ovih boraca morao da napusti zemlju pod pritiskom SAD i EU, dok je drugi deo dobio ekspresno državljanstvo BiH. Mnogi od njih su naselili napuštena srpska sela i formirali svoje vahabijske zajednice koje su bile ustrojene prema šerijatskom zakonu, daleko od zakona BiH ili zvanične islamske verske zajednice BIH. Pod pritiskom međunarodne zajednice većina ovih stanovnika moralo je da napusti BiH, ali su ostale mnogobrojne porodice koje su nastavile sa uspostavljanjem i širenjem šerijatskog prava. Iste ove porodice su baza iz kojih je iznikao veliki broj terorističkih boraca koje su otišle na ratišta Sirije i Iraka. Takođe to je baza za prihvrat povratnika i emigranata koji su pristigli sa tog ratišta. Ne treba zaboraviti važnu činjenicu da povratnici sa stranih ratišta, poseduju veštine i znanja sa kojima se mogu izvoditi teroristički napada ili neke druge terorističke svrhe.

Sukob između IZ BiH nastao je kao posledica zabrane bilo kakve teološke diskusije, što znači da se zapisi iz Kur'ana ne mogu tumačiti, nego se mora bukvalno u potpunosti prihvatiti na način na koji je napisan. Za razliku od sunitskog sekularnog islama, koji dozvoljava nacionalno tumačenje i praktikovane vere, selafisti insistiraju isključivo na izvornom sprovođenju islamske vere i interesa izvornog islama koji treba svuda da se tumači i praktikuje jednako. Prema tome interesi islama su daleko ispred nacionalnih interesa ili interesa pojedinaca. Selafisti zagovaraju panislamističku ideju jedinstva svih muslimana, muslimansko društvo bez nacija, odnosno promovišu samo jednu versku državu za sve muslimane celog sveta, odnosno Kalifat, što je u suprotnosti sa verskim vrhom IZ BiH, koji želi da sačuva nacionalni i verski identitet i status koji imaju.

Postavlja se pitanje koliko će se selafizam ukoreniti kod stanovništva BiH. Sigurno je da postoji tendencija širenja i uticaja na stanovništvo, ali mišljenja mnogih stručnjaka ne dovode u pitanje mogućnost da se celokupna sunitska IZ BiH pretvori u selafijsku zajednicu. *„Više puta sam na znanstvenim konferencijama, a još više puta od domaćih i inostranih medija bio pitan kakve su, po mom mišljenju, šanse „ukorijenjivanja“ selefijskih zajednica i ideja na Balkanu. Odgovor je uvijek bio isti – veoma male i biti će im veoma teško „ukorijeniti se“. Zašto? Pa uz napore najvećeg dijela uleme islamskih zajednica (naročito u Bosni i Hercegovini) da se suprotstave selefijskom*

utjecaju, zapravo su svakodnevni vjernici često nepokolebljivi protivnici selefija i zaista su nepremostiva prepreka širenju takvog prakticiranja islama. Zajednice muslimana na Balkanu imaju jake intelektualne lokalno zasnovane tradicije koje afirmiraju vrijednosti mirne koegzistencije u pluralističkim društvima“. -kaže Dr Srđan Puhalo, psiholog. [34]

Radikalni islam na Balkanu nema svoj historijski koren, što je jedan od najvažnijih elemenata za opštu radikalizaciju stanovništva. Odbrambeni mehanizam je posljedica utvrđenih viševjekovnih pravila ponašanja i međusobnog odnosa sa drugim etničkim zajednicama, od sunistkog osvajanja Balkana sredinom 15. veka i Osmanlijskog vladanja do kraja 19. veka. Tokom tog perioda proces konverzije u muslimansku veru je trajao meko i postepeno i bio je u svim verskim i društvenim zajednicama tog vremena. Čak je i u tom vremenu BiH označena kao prostor sa multireligijskom verskom zajednicom (hrišćana pravoslavaca i rimokatolika i sunitskih muslimana), što je ostalo i do dan danas, bez obzira na rat koji se u međuvremenu desio.

3.1.4. 3.4.1. Međusobni odnos umerenog sunistkog stanovništva i selafista u BiH

Selafisti u BiH su izloženi raznim uticajima sredine i porodice u kojoj žive. Pozitivne reakcije na njihovu pripadnost selafijskom pokretu u najvećem broju slučajeva se dobijaju od porodice i prijatelja, međutim selafisti su izloženi verbalnim, emotivnim, emocionalnim i drugim uvredama i poniženjima. Poniženja se doživljavaju na poslu, na ulici, od bliže rodbine, komšija i sl. Kada se govori o fizičkom i ne fizičkom nasilju ističu se verbalne uvrede na račun njihovog oblačenja i izgleda, naročito usmerene na osobe ženskog pola poput naziva ninda, betmen ili plašenje dece poput babaroge, zatim dolaze neslane šale, pa i psovanje. Porodice su znale da traže od svoje dece selafista da se obriju ili prestanu sa prepoznatljivim oblačenjem, ali sve se uglavnom završava verbalno. Međutim, bilo je slučajeva kada su nasilnici na ulici pokušali skinuti njihovu odeću, pa i silovati osobe ženskog pola. I na muškarce i na žene je učestalo bacanje kamenja, napadi pijanih osoba, udarci, dobacivanje, pljuvanje i sl. Pored toga, neki od njih su hapšeni, zatvarani, a poneko prebijan i sl. Muslimani ih često kritikuju zbog načina odevanja žena ili puštanja brade kod muškaraca, ali kritikuju ih i zbog praktikovanja islama, način klanjanja i sl.

Finansijska nestabilnost je dodatni osećaj ne pripadnosti zajednici, jer teško ostaju na poslu, privatna lica ih teško zapošljavaju, jer pripadnici specijalne policije svakog meseca ili u nekom drugom vremenskom intervalu dolaze u radne prostorije i ispituju sve zaposlene nekoliko puta mesečno, a nekim se taj problem javlja nekoliko puta godišnje. U državnim preduzećima nema govora o zapošljavanju ovih lica.

Takav odnos zajednice može samo kod selafiste da utvrdi njegovu veru, da je prava i da od nje ne odstupaju, jer ih Bog iskušava kada su na pravednom putu. Na čvrstim nogama može da ih drži životni princip da kada je čovek u pravu, često su svi okrenuti protiv njega.

Rezultat pogrešnog odnosa zajednice prema selafistima je njihovo otuđenje od sredine, imigracija u Kalifat, potreba za dokazivanjem ispravnosti njihove vere, bes i bespomoćnost koja dovodi do samo regrutovanja u terorističke jedinice ili prihvatanje fundamentalnih shvatanja i posebnih zadataka na širenju ideje selafizma.

4. Međusobna povezanost paradžemata i odlazaka terorističkih boraca u ISIL

Selafijske zajednice koje su formirale paradžemate u BiH od samog svog nastanka rade na formiranju stabilne i snažne verske strukture koja će okupiti dovoljan broj ljudi koji su spremni da u svakom trenutku na poziv se regrutuju i krenu u džihad. Neki će to raditi iz ljubavi prema bogu, neki da operu grehe, neki da utvrde svoj ego, neko za novac itd. ali zajedničko im je da svoju zajednicu žele da prošire na dozvoljeni i nedozvoljeni način. Selefističke zajednice rade na regrutovanju vernika spremnih da bilo kog trenutka „brane svoju zemlju“. Jedan deo njih će otići na ratišta, nastradati, ostati u gerilskom ratovanju nakon gubitka teritorije, otići u Azerbejdžan u rat protiv Jermena u Ngorno Karabahu ili u građanski rat u Libiji ili će se vratiti u selafijske zajednice u BiH iz koje je regrutovan.

„Prvi odlasci stranih terorističkih boraca iz BiH u Siriju i Irak zabilježeni su 2013. godine. Međutim, usprkos činjenici da su svi STB koji su otišli iz BiH u Siriju i Irak pripadali bosanskoj selefijskoj zajednici.“ [10]

Istraživanja Atlantske inicijative pokazuju da odnos broja padžemata u nekoj zajednici i broja individualnih odlazaka terorističkih boraca na ratište u Siriju i Irak, su povezani, o čemu svedoči istraživanje koje je sprovedeno u Sarajevskom, Zeničko-Dobojskom i Bosansko-podrinjskom kantonu. „U dve opštine se izdvajaju naselja Gornja Maoča u Tuzlanskom kantonu i Ošve u Zeničko-dobojskom kantonu koji prednjače po selafijskim zajednicama. Sa druge strane u Goraždu nisu formirani paradžemati i odatle nije bilo boraca koji su odlazili u ISIL“. [10]

„Na pitanje da li se u Stijeni pravi nova Maoča, sagovornik odgovara da ne vidi ništa sporno u tome da selefisti grade kuće, da nikoga ne diraju, niti njih neko dira, te da odavde niko nije otišao u Siriju, ali da su "spremni svoju državu braniti, uvijek"“. [8]

Isto istraživanje pokazuje da su teroristički borci koji su otišli za Siriju i Irak, pre odlaska bili izuzetno pokretni, živeći na raznim ne prijavljenim adresama i često posećujući paradžemate u različitim bosanskim kantonima, praveći međusobnu mrežu poznanstava.

„Značajan broj terorističkih boraca iz BiH, kao i njihovih porodica, su u jednom trenutku ili boravili ili posećivali poznate salafističke zajednice u Gornjoj Maoči, Ošvi i Dubnici, ili posjećivali Salafističke džamije koje djeluju izvan zvaničnih struktura Islamske zajednice u BiH, obično u većim gradovima kao što su Sarajevo, Zenica i Tuzla.“ [35]

Regruteri koji su imali veze sa paradžematima organizovali su borcima let do Turske države, sa zatim i putovanje do Sirijsko-Turske granice, odakle bi bili preuzimani i poslani u posebne kampove za obuku. Tokom preuzimanja regrutovani borci su davali podatke i popunjavali upitnike kako bi se proverilo i sa sigurnošću utvrdilo poreklo pridošlog terorističkog borca i njegova veza sa regruterima. Tokom obuke u vojnom smislu posmatrani su talenti koje poseduju borci. Neki od njih će zauzeti važna mesta u strukturi ISIL-a nakon obuke, a drugi će biti regrutovani u vojne jedinice.

Borci popunjavaju anketni listić u kome izražavaju želju da budu borci, borci-samoubice ili bombaši-samoubice. Za vreme obuke boraca, njihove supruge i deca se šalju u posebne objekte gde će biti zaštićeni. Neobično je to što se smrt teroriste usled posledica samoubilačkog napada ne prepoznaje kao akt samoubistva, jer temelj islamske vere (sveta knjiga Kur'an) striktno zabranjuje samoubistvo. Religijski fanatici su osmislili da borac koji ispunjava religijsku naredbu tokom vođenja džihada i izvrši samoubistvo, smatraće se šehidom koji je umro ispunjavajući svoju dužnost.

Mora se ponovo istaći da nisu svi selafisti iz BiH koji posećuju paradžemate nasilni, ali su zato svi dobrovoljci koji su otišli na ratište Sirije i Iraka, posećivali paradžemate i bili iz selafijske zajednice. Isto to se može reći i za migrante koji su otišli u ISIL kako bi živeli u Kalifatu. Pojedini analitičari otvoreno su izrazili sumnju da su paradžemati zapravo „*političko krilo Islamske države*“, jer su svi regrutovani ratnici za Siriju, Irak, Avganistan, Jemen i druga ratna žarišta, prethodno posećivali paradžemate. Oni koji prežive borbena dejstva vraćaju se kao ratni veterani u te iste selafističke zajednice gde bivaju dočekani kao heroji.

Muslimanski verski autoriteti i lideri islamskih zemalja jasno odbacuju bilo kakvu povezanost delovanja poznatih terorističkih organizacija, pa tako i ISIL-a sa islamskim učenjem, pravom i verovanjima. Trenutno, ISIL-ov sistem nakon izgubljene celokupne teritorije u Siriji i Iraku funkcioniše patološki, pri čemu ne može funkcionisati kroz muslimansku teologiju, tako što se oslanja se na tradicionalna sunitska verska učenja.

4.1. Prihvaćenost ekstremnog tumačenja islama kod stanovništva islamske veroispovesti

Interesantno je da učesnici ovog sprovedenog istraživanja od strane Atlantske inicijative, uglavnom nisu bili uopšte svesni problema radikalizacije i ekstremizma. Takođe učesnici nisu to navodili kao potencijalni rizik, što samo govori o dobroj ukorenjenosti selafizma u stanovništvu!

Povratnici iz Sirije i Iraka su u pojedinim sredinama dočekani kao heroji i selafijska zajednica ih prihvata kao korektne članove društva. U nekim sredinama, borci povratnici i njihove porodice imaju tretman posebno zaslužnih građana.

Kolika je povezanost umerenog stanovništva, govori i podatak da pojedinim selafijskim zajednicama nije moguće prići, a da isturene straže i naivni posmatrači, daleko pre nego što stignu nezvani gosti, obaveste čelnike selafijske zajednice, koji obezbeđuju da ne dođe do otkrivanja oružja i potencijalno opasnih dokumenata.

„Da su pre nekoliko godina pojedini paradžemati praktično bili eksteritorijalne zajednice u koje niko nije mogao da uđe bez legitimisanja od njihovih stanovnika.“ U tekstu se dalje navodi da *„Ambasada SAD u BiH, nastavlja da radi sa verskim zajednicama na prevenciji nasilnog ekstremizma povezanog sa religijskim i verskim slobodama.“* [7]

Ekstremnog tumačenja islama kod stanovništva islamske veroispovesti ili radikalizacija stanovništva je proces usvajanja ekstremističkih uverenja, pri čemu za neku osobu kažemo da je postala „radikalizovana” ako je usvojila ekstremistička uverenja. Opasnost je što svi koji započnu proces ekstremnog tumačenja islama mogu da se radikalizuju, ali istovremeno mogu ali ne moraju biti uključeni u nasilne akcije. Akcija može biti u daljem širenju misli i ideja, preobraćanja običnih sunitski sekularnih muslimana. Problem je što u savremenim demokratskim sistemima postoji garantovana sloboda mišljenja, verovanja, i poštovanje ljudskih prava i sloboda. U takvom sistemu ništa nije čudno kada pojedinci otvoreno izražavaju radikalne stavove, jer je ustavno zaštićeno pravo, a ne u suprotnosti sa pravom i običajima. U daljem procesu radikalizacije dolazi do daljeg intenziviranja ekstremističkih uverenja.

Postavlja se pitanje kako jedna osoba na prvi pogled stabilnog psihičko-psihološkog statusa, bez istorije ispoljavanja ekstremnog ili društveno neprihvatljivog oblika ponašanja, može da postane fanatik koji je spreman na izvođenje nasilja, uključujući i samoubilačke akcije. Prema mišljenju Fidlenda: *„Teroristi nisu disfunkcionalni ili patološke psihološke strukture, terorizam je oblik*

politički motiviranog nasilja počinjenog od racionalnih, lucidnih osoba koje smatraju da imaju vrijedne motive“. [36]

Ekstremno tumačenje islama ima potrebu da se fascinira umereno stanovništvo. U tu svrhu se teži podići na visok pijedestal smrt boraca samoubica, kao najviši akt pravdoljubivosti i vere u boga. Prema tome taj „sveti čin“ ne sme ostati zaboravljen i na njemu se mora dugo graditi mit o šehidima. Kao primer je „*Dan heroja*“ kada Pamilski tigrovi obeležavaju stradanje njihovih boraca samoubica, koji su žrtvovali svoje živote za zajedničke ciljeve. Paradžemati istovremeno služe kao socijalne organizacije koje obezbeđuju materijalnu sigurnost porodica šehida iz svetog rata, što ima značajan oslonac u indoktrinaciji mladih ljudi sa mučeništvom i skupljanju volontera za samoubilačke operacije i učešće u drugim terorističkim akcijama. Deca u ovakvim zajednicama odrastaju u društvu koje slavi i veliča mučeništvo. Tako raste osećaj da se mučeništvo nagrađuje ulaskom u raj sa mnogo hrane, vode i 70 devica. Put u raj je osiguran zaleđem, jer se materijalnom nadoknadom osigurava opstanak siromašne porodice iz koje je mučenik potekao. Materijalna sigurnost kod stanovništva izaziva osećaj „sigurne budućnost“ i što kod dece podstiče dodatno dokazivanje ljubavi prema sopstvenim roditeljima, porodici, komšijama i čitavoj zajednici.

4.2 Karakteristike društva i pojedinaca u BiH kod kojih se razvija ekstremizam i priljučenje ekstremnim grupama

Prema rečima Safeta Mušića, doktoranta Ministarstva odbrane BiH postoji nekoliko ključnih faktora koji su karakteristički za društvo u BiH. Njegov stav je da u ovoj zajednici javljaju „*Neki od uzroka koji mogu biti karakteristični za BiH društvo, a koji pogoduju ekstremizmu:*

- *društvo koje je visoko tolerantno i prihvata nasilne obrasce ponašanja;*
- *porodični odnosi u kojima su svi oblici nasilja (fizičko i emotivno) prisutni;*
- *smanjene mogućnosti (lične i vanjske) za stvaranje osjećaja pripadnosti;*
- *poremećen sistem društvenih vrijednosti*
- *Bosna i Hercegovina – post konfliktno društvo - osim materijalnih izražene društvene destrukcije i psihološke posljedice;*
- *korumpirana i dominantna elita koja sama sebi služi“.* [37]

Interesantno i istovremeno netipično je što se kod mladih ljudi, ekstremizam usađuje, a da pri tome, ti isti mladi vernici nemaju predstavu da su postali teroristi i nasilnici. Postoji više razloga za tako nešto. Prema raznim tumačenjima glavne karakteristike razvoja ličnosti teroriste su posledica više faktora, kod kojih se naročito izdvajaju:

- „- osjećaj ljutnje, otuđenja i jako izražen osjećaj viktimizacije;*
- osjećaj nemoći u smislu postizanja političkih promjena;
- doživljavanje sebe kao žrtve društvene nepravde;
- potreba da preduzme akciju kako bi pomogao braći po vjeri;
- verovanje da nasilje nije i nužno nemoralno;
- verovanje da priključenje ekstremnoj grupi nudi avanturu, drugarstvo i identitet;
- stav da nisu adekvatno procesuirani odgovorni za zločine;
- ne prihvaćeni ratni narativi;
- odrastanje u sredinama gdje su pripadnici manjinskog naroda; i
- odrastanje sa ponavljajućim iskustvima tragedija i stradanja najbližih.“ [37]

Pored navedenih faktora jako je uticajan i faktor koji govori o potrebi za značenjem u krugu ljudi ili društva. Zatim tu je i želja da se ostane zapisan u istoriji, jer ISIL promoviše ideju da se borbom protiv nevernika dobija status mučenika i heroja, usled čega smatraju da zaslužuju sigurno mesto u istoriji. Mnogi koji su iz bogatih porodica ili zapadnih država otišli da se bore u Kalifatu, imali su želju da ostvare svrhu u životu, jer im prethodno stanje života nije ulivalo poverenje u sigurnu budućnost i ostvarenje želja. Pored toga se ističe i osećaj bez perspektive u budućnosti, usled čega teroristička borba dobija na značaju. Poznati su slučajevi odličnih studenata na završnim godinama fakulteta koji su se pridružili terorističkim organizacijama, razlog: besperspektivnost nakon završenih studija.

Avanturizam ali i traženje smisla života su snažni pokretači promene ličnosti i želje za samo potvrđivanjem, što predstavlja snažnu motivacionu silu ka ekstremizmu.

Interesantan je svakako pojam koji se promoviše kod ekstremista, a to je dehumanizacija ljudi. Mnogi video zapisi koje je objavljivao ISIL, prikazuju masovne egzekucije i smišljanja najsvirepijeg načina ubijanja ljudi nevernika. Zastrašujuće kako ove grupe ljudi su u stanju da u potpunosti dehumanizuju svoje neprijatelje, odnosno nevernike, ili ljude koje smatraju nevažnima u njihovoj borbi ili ako ih vide kao niža ljudska bića. Ta ideologija rađa genocid, za koji je neophodno da se steknu uslovi za njegovo ispunjenje. Ovo zlo običan čovek ne može u potpunosti razumeti. Za ostvarenje ideje uklanjanja svih nevernika, neophodno je da aktivira glavna pokretačka snaga koju će pokrenuti pojam opstanka grupe i svih njenih članova ugrožen od neke neprijateljske grupe.

5. Uticaj paradžemata i selafijskih zajednica, ekstremista i povratnika na celokupno društvo i državu

Uticaj povezanih paradžemata i selafijski zajednica na bezbednost Balkanskih država može se nazvati izvorom nesigurnosti, nestabilnosti i bezbednosne pretnje. Razlog za to je što njihova uloga utiče na bezbednosnu situaciju na teritoriji gde su one uspostavljene, bilo da su u BiH ili na teritoriji Srbije, u Beogradu, Raškoj ili Kosovo i Metohiji. Pripadnici srpskog naroda i manjinskih etničkih zajednica imaju strah i nesigurnost koju su prouzrokovali etnički motivisanim nasiljem.

„Političari smatraju da bi bilo koji radikalni potez u smislu potpunog iskorenjivanja vahabizma doneo više štete nego koristi. Organi bezbednosti koji se sukobljavaju s vahabitima verovatno bi imali nešto oštiri stav od političara, ali oni ne donose konačne odluke, tako da se sve svodi na nadzor i prevenciju, zaključio je Simeunović.“ [1]

Selafijskim zajednicama u koje su uključeni i povratnici sa ratišta odgovara spora izgradnja demokratskih institucija i uopšteno demokratske kulture i odnosa. Snažan podstrek radu selafijskih zajednica daje nepoštovanje osnovnih ljudskih prava, stalnog rasta organizovanog kriminala, podrške vlasti i osoba bliskih vlasti, pristup nelegalnim tokovima novca itd.

Selafijske zajednice predstavljaju istovremeno maligni uticaj na umereno sekularno društvo i stratejski rizik po bezbednost etničkih zajednica, celokupnog društva i države usled:

- Povratka terorističkih boraca, žena i dece sa ratišta ili zarobljeničkih kampova i njihovo uključivanje u društvo
- Dalja priprema za izvođenje terorističkih akata;
- Rad na destruktivnoj propagandnoj delatnosti u kojima se nasilje prikazuje kao legitimno sredstvo za ostvarivanje zajedničkog islamskog cilja, stvaranje Kalifata;
- Konstantni rad na preuzimanju kontrole nad svojim sledbenicima;
- Težnje da se održi napetost i tenzija ugrožavanja života „nevernika“. Istovremeno se održava latentna nesigurnost „nevernika“ od povređivanja i smrti kao posledice napada na njih. Osećaj nesigurnosti građana i strah po ličnu i imovinsku egzistenciju je prirodna psihička reakcija čoveka na pritisak koji dolazi od pojedinaca iz selafijskih zajednica. Posledica održavanja napetosti je stres, koji se odražava na fizičko i mentalno zdravlje „nevernika“;

- Selafijske zajednice imaju težnju ka destabilizacije ekonomije i investiranja, jer je za njih nestabilno društvo prirodno okruženje u kome se najlakše dolazi do „izgubljenih duša“. Što je niži standard i obrazovanje, to je plodnije tle za razvoj fundamentalizma. Cilj je destabilizacija društva, stalni pritisak na odbijanje stranih investicija, što dalje izaziva pad proizvodnje, pad standarda, rast nezaposlenosti i dalje snižavanje granice totalnog siromaštva. Totalno siromaštvo dodatno utiče na razvoj „sive ekonomije“, korupcije i propadanja celokupnog društva.
- Pojedinci iz selafijskih zajednica promovišu kroz svoje obuke, verske škole (medrese) i kurseve i obraćanja imama, usmeravaju stanovništvo da razmišljaju protiv proizvodnih kapaciteta, kao i urušavanja turističkih kapaciteta;
- Ove zajednice podstiču ugrožavanje socijalne bezbednosti i finansijske i demografske destabilizacije države;
- Svakako snažan uticaj koji imaju selafijske zajednice na „nevernike“ je strah od terorizma i iseljavanje u države i zone sa realno manjom opasnošću od ekstremnog fundamentalizma.
- Polarizacija stanovništva i povećanja nacionalnog i verskog nacionalizma, a samim tim i podela celokupnog društva na Balkanu po etničkim, verskim, političkim kriterijumima uz istovremeno dalje produbljivanjem starih i stvaranjem novih netrpeljivosti i mržnji između stanovništva različitih grupa;
- Jedna od aktivnosti koje su stalno na delu je konstantno umrežavanje grupa za izvođenje terorističkih akata, ali i drugih vrsta organizovanog kriminala, koji će obezbediti stabilne izvore finansiranja, jer je EU potrudila da preseče većinu poznatih legalnih finansijskih kanala koji su dopremali novac iz Kraljevine Saudijske Arabije. Novac između ostalog služi i za otkup imovine stanovništva protiv kojeg su zapravo i usmereni teroristički akti;
- Porast mreže paradžemata i selafijskih zajednica i povećavanje pripadnika ove grupe snažno utiče na urušavanje međunarodnog ugleda zemlje;

Cilj je bio da na teritoriji BiH ostanu mudžahedini, bez obzira na to što je to bilo u suprotnosti sa potpisanim sporazumima. Kasnije paradžemati ostaju zaštićeni zahvaljujući uticaju značajnih pojedinaca, što će omogućiti dalje širenje, regrutaciju i prihvatanje terorističkih boraca koji se vraćaju sa ratišta. Njihovo implementiranje u IZ BiH stvara osudu države od strane međunarodne zajednice zbog neefikasnosti njenog sistema bezbednosti i drugo. Koliki je uticaj političkih centara moći u BiH govori i sledeći navod:

„Ono što je spomenuti državni zakon dokinuo jeste upravo mogućnost formiranja paralelne islamske zajednice. A to se, prema svemu sudeći, kroz fantomsku koordinaciju pokušava na mala vrata vratiti kao neka samonikla opcija, koja, ničim izazvana, dobiva veliki publicitet. Stoga je razumljiva i ispravna pozicija Rijaseta da nema nikakvih pregovora s bilo kim, već samo realizacija inicijative u okviru nadležnosti IZ. Međutim, ne treba zatvarati oči pred onim što se događa. I pticama na grani je jasno da postoje politički centri moći kojima trebaju paradžemati, a ne jaka i organizirana Islamska zajednica BiH“. [38]

Praktično se smatra da paradžemati kao verski objekti su uspostavljeni od završetka rata, sa prećutnom dozvolom vlasti u vrhu BiH i pojedinih verskih vođa oslonjenih na Rijaset u BiH ili čak na pojedine Reisu-l-uleme i Bošnjački članovi predsjedništva BiH, o čemu govori u tekstu koji je objavljen 2011. godine poznati stručnjak za bezbednost i član Ekspertskog tima jugoistočne Evrope za borbu protiv terorizma i organizovanog kriminala, Dževad Galijašević tvrdi da: *„Bošnjački član Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović i lider Stranke za BiH Haris Silajdžić bezrezervno podržavaju i štite vahabije, kojih trenutno u BiH ima oko 100 000. Galijašević tvrdi da im podršku pruža i poglavar Islamske zajednice Mustafa Cerić i da dok njih trojica podržavaju vahabiti taj pokret radikalnog islama u BiH će se širiti.“* [39]

Sami državni organi svesno dozvoljavaju povećanja korupcije u javnom sektoru uz ugrožavanje funkcionisanja pojedinih državnih resora. Sama ideja terorizma po „defaultu“ teži da ometa rad državnih funkcija, kao što su ekonomska, socijalna, zdravstvena, obrazovna funkcija itd. Ne treba zaboraviti da su mnogi državni činovnici istovremeno simpatizeri i tajni vernici selafisti koji zagovaraju društvo koje će se oslanjati na svetu knjigu Kur'an, uz zanemarivanje države, vlasti, vlade i demokratskih vrednosti.

To običnim građanima izaziva nepoverenje u državu i državne organe, koji su onda često nemoćni ili ne poseduju dovoljnu efikasnost na polju antiterorizma. Istovremeno stvaranje nepoverenja u državne i međunarodne institucije izaziva neefikasnost u pružanju pravne i ekonomske pomoći ugroženom stanovništvu koje onda postaje podložnije uticaju selafista.

Očigledna je veza paradžemata i pojedinih verskih i državnih institucija, koji zajednički rade na promovisanju ideja stvaranja muslimanskog društva koje će biti sastavni deo Kalifata celog sveta.

Za uspostavljanje sistema u kome su Muslimani povratnici sa ratišta naglašeni kao borci za slobodu, vlast u Federaciji BiH preduzele su nekoliko očiglednih koraka:

- „Suptilno“ je izvedeno kompromitovanje sudskog sistema i pravosnažnih odluka kojim se povratnici osuđuju na blage kazne neznatno više od jednogodišnje kazne. U sudskim postupcima, se ove zatvorske kazne umanjuju na neznatno manje od jedne godine, što prema Zakonu u Federaciji BiH iz jula 2011. godine može da se prevede u mandatno-novčanu kaznu. Prema ovom zakonu o krivičnom postupku BiH, svi koji su počinili krivično delo, a osuđeni su na kaznu zatvora od godinu dana otkup slobode mogu kupiti za 36.500 KM, nešto manje od 18.800 evra. Novi zakon o krivičnom postupku FBiH, predviđeno je da se uplatom 100 KM (~50 evra) zamenjuje dan zatvora. U pred istražnom zatvoru povratnici provedu kratak vremenski period od nekoliko meseci, što se umanjuje od ukupno isplaćenog iznosa.

Finansijski snažne vabahističke organizacije isplaćuju male iznose u zamenu za slobodu njihovih boraca, koji nakon toga bivaju dočekani kao heroji. Povratnici na taj način dobijaju stimulans koji im se društveno isplati.

Stav predstavnika izvršne vlasti u Sarajevu, Omar Mehmedbašića advokata je sledeći: *„Zakon predviđa da se za jedan dan u zatvoru plati 100 KM. Imamo sam nekoliko klijenata koji su ovu mogućnost iskoristili. Ovo zakonsko rešenje je dobro jer su oslobođeni kapaciteti u zatvorima a i državni budžet se na ovaj način puni“*. [40]

Upoređujući sudske postupke u Evropskoj Uniji ili SAD, ove kazne su neuporedivo manje, za iste postupke. Istovremeno Evropska Unija oteže sa povratkom svojih građana, naročito žena i dece koji se nalaze u zarobljenim kampovima koje drže Kurdi.

Pored toga, uopšte nije sigurno da će prikupljeni dokazi, čak i o ratnim zločinima, moći se upotrebit u sudskim procesi, naročito u pravo sudnim sistemima zemalja „Zapadnog Balkana“.

- Izvođenje dobro osmišljenih radikalnih operacija u kome se migranti koriste za uspostavljanje nestabilnog područja za sve druge verske koncesije izuzev muslimanske. Takvi događaji su naglašeni u Unsko-sanskom kantonu i lako mogu da prerastu u vojnu operaciju protiv hrišćana. Povodom toga, stručnjak za bezbednost Dževad Galijašević naglašava sledeće: *„Šefik DŽaferović i ministarka Biserka Turković otvoreno su bili protiv vraćanja migranata iz Pakistana. I to se ne radi nimalo slučajno. SDA nikada nije odustala od izgradnje agresivnog islamskog društva i zato su joj migranti iz islamskih zemalja idealno oružje. Na ovaj način SDA ne samo što zloupotrebljava državne institucije, već i vrši svojevrsnu tihi agresiju na BiH“* [41]

- To je u svakom slučaju dobro osmišljena operacija koja sistematski organizovana, koja se ne odnosi samo na hapšenje pojedinaca, već i na način „rehabilitacije i njihove reintegracije u društvo“. Negovanje ratnih vrednosti je samo jedan od načina održavanja stalne tenzije, i sprečavanja stanovništva da se mogu u potpunosti opustiti i prihvatiti vrednosti mira i suživota sa svojim komšijama.
- Iz Bosne je otišlo oko 350 boraca, do sada se vratilo njih 60, pri čemu se u Kalifatu rodilo 77 dece, čemu se pridaje prioritet za povratak. Prema rečima stručnjaka ne bi bilo dobro da se oni vrate svi odjednom, jer bi to pojedinci iskoristili da se oni drže na okupu, sa zajedničkim vrednostima iz života. Stručnjaci koji se bave smanjenjem radikalizma, predlažu da se deca sukcesivno dovode u različitim grupama sa majkama.
- Resursi koji se ulažu u resocijalizaciju povratnika su vrlo oskudni i ograničeni. Država BiH nema i ne ulaže dovoljno finansija, niti ulaže u obuke i razvoj stručnosti, pogotovo stručnosti za bavljenje stranim borcima odnosno povratnicima, jer to nije nešto čime su se socijalne službe ranije bavile. Činjenica je da su resursi su vrlo ograničeni, a broj povratnika je vrlo visok. Zaključak je da je vrlo mali broj ovih ljudi dobilo bilo kakav tretman u smislu rehabilitacije, ili podrške i društvene reintegracije.
- Svakako, važan element koji se manje razmatra je rad sa zajednicama u koje se povratnici i njihove porodice vraćaju. Jer ljudi će reći on je terorista, ili sin ili ćerka teroriste, što će ih učiniti herojima ili će ih marginalizovati i gurnuti prema marginama društva. Ni jedno ni drugo neće pomoći njihovoj rehabilitaciji i integraciji i stvoriće izvesne tenzije unutar zajednice. To nas navodi na to da zaključimo da ako neko želi potpunu rehabilitaciju povratnika, onda se mora istovremeno raditi i sa zajednicama koji će prihvatiti povratnike.
- Anketiranjem zajednica utvrđeno je da se mnogi tinejdžeri opredeljuju za ulazak u ekstremne organizacije samo zato što će dobiti značajno veći ugled i poštovanje u toj zajednici, najčešće kod drugih tinejdžera i mladih. Problem je u tome što društvo u celini jako malo preduzima da se takav ugled naruši i iskoreni kod mladih ljudi. To je karakteristično ponašanje u nerazvijenim opštinama i zabačenim selima, ili u individualnim i izolovanim zajednicama modernih gradova. Što je manja stvarna količina obrazovanja, to su veće mogućnosti da se mladi čovek uvuče u kandže ekstremizma, a da pri tome ima osećaj da sve vreme radi pošteno i iskrenu stvar u dokazu ljubavi prema Bogu i zajednici iz koje je potekao.
- Pripadnost grupi je jedan od snažnih faktora pridruživanju ekstremistima. Što je ekstremizam veći, to je osećaj pripadnosti veći, jer se mladi ljudi osećaju moćnije i često

dodatno agresivnije. Grupa teži međusobnom zbližavanju, deljenju istih vrednosti, deljenju istih događaja, zajedničkoj sreći i tuzi. Takva grupa sa druge strane teži da se što više udalji od sličnih grupa i da postavi svoja pravila ponašanja i da ima svoju teritoriju. Selafigske zajednice čine sve, kako bi sve te grupe spojile u jednu snažnu zajedničku grupu koja međusobno u potpunosti sarađuje i cilju ostvarenja Kalifata na celoj planeti. Vlasti ne čine ništa kako bi sprečile međusobnu povezanost i upoznavanje. Poznati su slučajevi ekstremista koji su putovali od paradžemata do sledećeg paradžemata, istovremeno krijući tragove svog putovanja. Cilj nadasve je deljenje zajedničkih kontakata radi komunikacije preko interneta i međusobno upoznavanje.

„EVROPOL se koliko vidim fokusirao samo na džihadističku propagandu, ali da je istraživao sve vrste ekstremizma, imao bi daleko širu sliku. Mislim da se u državama u regionu toleriše, pa čak i podržava neki vid ekstremizma. Tu mislim na ekstremnu desnicu i neonaciste“- objašnjava Direktor Centra za regionalizam Aleksandar Popov i *„ističe da je ceo region pogodno tlo za propagiranje svih vrsta ekstremizma“*. [19]

Zaključak

Razvoj selafijskih zajednica u BiH je pre svega jedan proces stvaranja jedne gotovo potpuno nove religije, koja teži da objedini sve muslimanske sekte, bilo sunitskog ili šiitskog porekla. Širenje selafizma je potkrepljeno snažnim institucijama i bogatim državama bliskog istoka. Povoljnost koja ide na ruku ovom pokretu je internet koji preko posebno odabranih tekstova i video klipova omogućava da ideje islama stvaraju radikalnu populaciju muslimana.

Inspiracija za prihvatanje novih ideja tesno je povezana sa osećam nesigurnosti u državi, u nedostatku posla, u tome da nema budućnosti i nade. Selafijske zajednice omogućavaju razvoj verske ličnosti, osećaja pripadnosti, mogućnosti napredovanja, odlazak u inostranstvo, mogućnost odlaska u terorističke organizacije, napredovanje. Takođe se dosta poklanja pažnja na okajanje prethodno načinjenih greha, otvaranje kapija raja itd.

U najširem smislu, fundamentalizam koji nastaje iz sfere rada selafijskih zajednica svakako ima negativne efekte na sve sfere društvenog i međunacionalnog života svih etničkih zajednica.

Ne sme se zaboraviti da veliki broj selafista su umereni muslimani sa pravdoljubivim stavovima i sekularnim verovanjima o slobodi svakog čoveka. Međutim, kada je reč o povratnicima sa ratišta koji su se uključili u verski rad selafijskih zajednica, mora se računati da postoji izvestan broj ekstremista za koje Prof Dr Dragan Simeunović kaže: „*Pokajnicima ekstremistima se ne može verovati, jer pitanje je da li su se zaista odrekli terorizma ili su se samo pritajili.*“ [42]

Rečnik nepoznatih reči i izraza (A-Z)

Allah	Jedini Bog
Ajatolah	je vrhovna verska titula kod šiita, druga po redu. Prva po redu je veliki ajatolah, i njih u svetu ima oko dvadeset.
Apostaza	potpuno odbacivanje nečijeg verovanja, odnosno temeljnih stvari nečije vere
Ateisti	su svi ljudi koji ne veruju ni u jednog boga i koji smatraju da je nedopustivo mešanje verskih moralnih pravila i normi u život i državno ustrojstvo, usled čega nastaje kršenje osnovnih ljudskih prava svih građana jedne sekularne države.
Agnostici	su osobe koje smatraju da se pojava boga i božanstava ne može sasvim tačno utvrditi, niti odrediti, pa na odgovor dali postoji Bog, odgovaraju sa: „Ne znam“
Daija	Misionar ili propovjednik, onaj koji čini dawu
Dawa	Čin pozivanja ljudi u islam, preobratiteljski, misionarski rad
Emirat	Svetovna vlast
Emigranti	Osobe koje su ovom slučaju otišle u Islamsku državu kako bi živele na tradicional verski način u kalifatu. Pogledajte reč Kalifat
Fatva	Je savetovanje koje se vrši sa stručnjakom za islamsko pravo
Fikh	Je islamsko pravo, odnosno proširenje Šerijata (islamskog zakona). Podrazumeva i naučno razumevanje složenih islamskih izvora koji se odnose na društvena i moralna pitanja
Kalife (Halife)	vrhovni poglavari muslimana koji su vršili svetovnu i versku vlast u prvim državama posle Muhamedove smrti, obavezno izabrani iz Muhamedovog plemena Kurejš izuzev kalife Alija koji je bio zet Božijeg poslanika
Halal	Sve stvari i dela, koja su prema islamskom zakonu dozvoljene, kao što je hrana i piće
Haram	Haram je sve ono što je ono što je kriterijumima islamskog prava zabranjeno raditi ili postupati
Harem	Smeštaj za supruge, konkubine i robinje, dobro čuvan i strogo zatvoren. Poseduju ga bogati muslimani. Najpoznatiji je sultanov harem, dom njegove majke i njegove doilje, sultanija, brojnih sultanovih žena, konkubina, robinja, sluškinja. Njega su čuvali evnusi. Muški harem opsluživali su mladići koji su nazivani đojleni (adžuvani), homoseksualizam se nije krio.
Hanefijska škola	Jedna od četiri sunitske škole islamskog zakona (mezheb), koju je osnovao Abu Hanifa (ostale tri su hanbelijska, malikijska i šafijska)
Hidžra	U septembru 622. godine po Gregorijanskom kalendaru, Poslanik Muhammed se preselio sa prvim muslimanima iz Mekke u Medinu. Ovaj datum označava početak islamskog kalendara, prema kojem muslimani računaju vreme.
Hereza	Arapska reč za jeres, koji predstavlja promenu ustaljene dogme u verovanju
Hidžab	Marama koja pokriva glavu, vrat i grudi, ali ne i lice
Hilafet	Hilafet je islamski oblik vlasti koji je zasnovan na političkom jedinstvu i vođstvu islamskog sveta
Hutba	Propoved koju imam drži petkom i praznicima
Ibadet	Temeljni muslimanski obred
Iftar	Iftar je obed koji se obavlja odmah nakon zalaska sunca, a započinje se sa tri ploda urme, kao što je to radio Poslanik Muhammed

Ikindija-namaz	Je treći od 5 propisanih, obaveznih namaza (molitvi) koje muslimani svakodnevno obavljaju
Imam	Islamski verski poglavar koji vodi muslimane u molitvi, bilo u džamiji ili u islamskoj zajednici. Kod šiita imam je osoba izabrana od Boga i mora biti nepogrešiva i kao takav oslobođen od bilo kakvog greha. Kod šiita imama postavlja Bog i kao takvog vernik mora da bezpogovorno prati. Suprotno do toga kod sunita, imam nije naročito religiozna titula i nema takav uticaj na verinike kao kod šiita
Imamat	Duhovna vlast
Islamski militant	Osumljeni terorista
Kalifat	Država koju vodi Kalif koji je politički i verski vođa i naslednik proroka Muhameda. Ova država ima za cilj da ujedini muslimane celog sveta u zajedničku versku državu u kojoj bi se živelo po pravilima iz Kur'ana. Kalif u takvoj jedinstvenoj državi bi nosio titulu „emir al-Muminin“ i bio bi istovremeno zapovednik svih muslimana sveta
Kvijetizam	Želja za što pasivnijim i bezosećajnijim stavom u životu, za kontemplativnim udubljivanjem u božanstvo
Mezheb	Je škola mišljenja, odnosno škola, unutar islamskog prava u sunitskim zajednicama. Tako tradicionalni sekularni bosanski islam je zasnovan na hanefijskom mezhebu, odnosno najslobodnijem učenju islama koji je otvoren za nove ideje. Takođe se služi i u Srbiji, Hrvatskoj, Albaniji i drugim državama.
Mesdžid	Je islamski objekat za molitve koji nema minaret, jer prvobitna namena nije bila da objekat bude bogomolja.
Medresa	Arapska riječ za “školu”; islamska verska škola
Minaret	Je toranj uz džamiju, čija prvobitna namena je bila da sa balkona omogućuje pozivanje vernika na molitvu.
Muftija	Je iz verskih vlasti koji tumači šerijat i po potrebi može dati savet koji proističe iz muslimanskog prava
Mu'min	Vernik
Muharem	Prvi mesec lunarne godine (u ovom radu, a u kontestu se reč prevodi kao značenje)
Murted	Odmetnik od vere koji pre muslimanskoj veri se proglašava krivim i kažnjava se smrtnom kaznom
Mukeffirat	Greh koji briše kada se počinu između pet namaza, džuma do džume, ramazan do ramazana.
Namaz	Obavezna molitva u islamu
Nasilni ekstremizam	Spremnost na upotrebu nasilja ili pružanje podrške upotrebi nasilja zarad određenih političkih društvenih, ekonomskih ili ideoloških uverenja
Nekrofilija	Ljubav prema smrti, odnosno želja za razaranjem radi samog razaranja
Nikab	Veo za lice koji pokriva usta i nos, ostavljajući samo oči nepokrivenima
Paradžemat	Kongregacija ili mesto okupljanja muslimana koje nije zvanično odobrila Islamska zajednica BiH.
Radikalizacija	Proces usvajanja ekstremnih stavova i uverenja, koji često dovodi i do nasilja ili čak terorizma
Ramazan	Je deveti mesec po islamskom kalendaru, kada je obavezan celodnevni post, od izlaska do zalaska sunca, a hrana i voda se unose samo noću. Strogo je zabranjeno pušenje, alkohol i seksualni odnosi tokom ovog meseca.
Rašidun	Pravoverni kalifa

Rijaset	Poglavarstvo Islamske zajednice
Sekta	Opšteprihvaćen, neutralni pojam za zatvorenu versku grupu koja može da dođe u konflikt sa većinom
Sekularna država	Je državno uređenje u kojem je država odvojena od bilo kakvog verskog uređenja
Selefijski džihadizam	Versko-politička ideologija koja zagovara nasilni džihad
Suna	Tradicija
Sunnet	Arapska riječ za “uobičajenu praksu”; primerna dela i učenja poslanika Muhameda
Taghut	Pripisivanje Allahovih prava drugome, idolopoklonstvo, odnosno obožavanje nekog ili nečeg drugog sem Allaha
Tekfir	Je pokrivanje i brisanje greha. Napomena: „Vernici koji sve ljude svrstavaju u “istinske vernike” ili nevernike, nazivaju se tekfirovcima“
Tespah	Brojanice sa 33 ili 99 zrna ili bobica napravljenih od raznih materijala
Ummet	Globalna muslimanska zajednica
Viktimizacija	Je oblik diskriminacije usled kojeg podređene osobe postaju žrtve usled nekakve namerne ili nenamerne ljudske radnje
Džennet	Arapska reč za raj, koja u bukvalnom prevodu znači vrt
Džemat	Arapska riječ za “okupljanje”, označava mjesto okupljanja muslimana, a u etnološkom smislu potiče od reči džemea, što znači zajedništvo, jedinstvo
Džehennem	Pakao koji je Allah stvorio za nevernike i grešne ljude
Džihad	Verski rat protiv nevernika, ali i borba sa samim sobom; često se u upotrebi neispravno odnosi samo na “sveti rat” protiv nevernika
Džuma namaz	je muslimanska je molitva petkom. Isključivo se obavlja u džematu, i to umesto podne-namaza
Šia	Pristalica
Šiiti	Skraćenica od Ši'at Ali (Pristalice Alijeve stranke)
Šehid	Mučenik, borac čija duša odlazi u raj jer je dao život za džihad
Šejh	Verski autoritet
Šejh-l-islama	Vrhovni verski autoritet
Šerijat	Je skup propisa i pravila po kojima je ustrojena islamska zajednica, a sa kojima se definiše muslimansko pravo

Literatura

- [1] Izvor Blic u tekstu; **Simeunović: Vahabizam je rastuća opasnost na Balkanu**
<https://www.blic.rs/vesti/politika/simeunovic-vahabizam-je-rastuca-opasnost-na-balkanu/gqzghnr> (10.10.2020.)
- [2] Akbara S. Ahmed: Islam danas/Islam Today, I.B. Tauris: London and New York, 2001, str. 42-44
- [3] D.Todorović: Sunitsko-šiitski raskol i njegove posledice na bezbednost u regionu bliskog istoka, doktorska disertacija. Beograd, 2016. god
- [4] Izvor mondo: Zašto se glože muslimani, šiiti i suniti od 05.01.2016
<http://mondo.rs/a863167/Info/Svet/Siiti-i-suniti-razlike-i-slicnosti.html> (15.06.2019).
- [5] <https://www.britannica.com/biography/Muhammad-al-Mahdi-al-Hujjah> (15.06.2019).
- [6] Izvor Blic u tekstu: Simeunović: Poraženi džihadisti "Islamske države" svetiće se po Evropi
<https://www.blic.rs/vesti/drustvo/simeunovic-porazeni-dzihadisti-islamske-drzave-svetice-se-po-evropi/m66x1nj> (10.10.2020.)
- [7] N.Babić: Islamizam protiv Islama – Islamistički ekstremisti su sluge Zapada i uvreda Islamu od 22.05.2019. <https://www.logicno.com/politika/islamizam-protiv-islama-islamisticki-ekstremisti-su-sluge-zapada-i-uvreda-islamu.html> (29.05.2019)
- [8] Izvor Srna od 27.03.2019 <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Nice-li-u-Stijeni-nova-Maoca/530186> (30.05.2019.)
- [9] izvor: Sve o Srpskoj <https://sveosrpskoj.com/odabrano/paradzemati-kao-autonomne-teritorije-u-bih-i-politicka-mreza-islamske-drzave/?script=lat> (18.09.2020.)
- [10] S. Turčalo i N. Veljan, , Perspektive zajednice o prevenciji nasilnog ekstremizma u BiH, Atlanska inicijativa, Berghof foudation, naslov originala Community Perspectives on the Prevention of Violent Extremism in Bosnia and Herzegovina https://www.berghof-foundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Other_Resources/WB_PVE/CTR_CaseStudy2_BiH_bosn.pdf (28.05.2019.)
- [11] Profesor Osman ef. Halilović Tekfirsko-haridžijska opasnost od 02.02.2019. god
<https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/single-post/2019/02/02/Tekfirskoharid%C5%BEijska-ideologija-opasnost-je-prije-svega-za-muslimane> (12.06.2019.)
- [12] Izvor ehlus sunne <https://www.ehlus-sunne.ba/index.php/akida/islamske-sekte/423-cetrdeset-osobina-haridzija> (11.06.2019.)

- [13] Tekfir među Bošnjacima u Bosni i dijaspori: Prvi korak ka ekstremizmu, sijanju smutnje i nasilju od 09.03.2019 <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/single-post/2019/03/09/Tekfir-me%C4%91u-Bo%C5%A1njacima-u-Bosni-i-dijaspori-Prvi-korak-ka-ekstremizmu-sijanju-smutnje-i-nasilju>. (12.06.2019.)
- [14] Edin ef. Dedić Ko su sljedbenici sunneta i džema'ata (ehlus-sunne vel-džema'a)? 07.10.2016. <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/single-post/2016/10/07/Ko-su-sljedbenici-sunneta-i-d%C5%BEemaata-ehlus-sunne-vel-d%C5%BEemaa>. (11.06.2019.)
- [15] izvor Hanefijski Mezheb: Od deset ratova koji se vode na tlu islama su sektaški ratovi vahabija i ši'ija! 2018 <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/single-post/2018/11/08/Od-deset-ratova-koji-se-vode-na-tlu-islama-su-sekta%C5%A1ki-ratovi-vahabija-i-%C5%A1iija> (12.06.2019)
- [16] izvor BN u tekstu Arapi kupuju srpska imanja u BiH <https://www.rtvbn.com/343309/Arapi-kupuju-srpska-imanja-u-BiH> (15.10.2020.)
- [17] Izvor RTS u tekstu objavljenog pod nazivom Iranski špijuni opet aktivni u BiH? 20.10.2014. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/1727465/iranski-spijuni-opet-aktivni-u-bih.html> (24.09.2019.)
- [18] Dž.Galijašević - INTERVJU: Džihadisti su ozbiljna pretnja po bezbednost BiH <https://www.youtube.com/watch?v=vz17Td21hmk> (30.05.2019.)
- [19] Izvor Kurir u tekstu pod naslovom: Alarmantno upozorenje Europol: džihadisti ponovo vrbuju po Srbiji, evo ko nam je najveća pretnja! <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3546125/alarmantno-upozorenje-europol-dzihadisti-ponovo-vrbuju-po-srbiji-evo-ko-nam-je-najveca-pretnja> (10.10.2020.)
- [20] C. Özdemir: Saudijska Arabija je politički, finansijski i teološki izvor "Islamske države"! 16 Nov 2018. <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/single-post/2018/11/16/Cem-%C3%96zdemir-Saudijska-Arabija-je-politi%C4%8Dki-financijski-i-teolo%C5%A1ki-izvor-Islamske-dr%C5%BEave> (12.06.2019)
- [21] Izvor Kurir.rs / RTRS 28.03.2019. <https://www.kurir.rs/region/bosna-i-hercegovina/3227799/zastrasuje-bezbednjaci-upozoravaju-mini-kalifati-nicu-po-bosni-a-svi-cute-vodje-al-kaide-tu-mirno-zive-a-za-zlocine-iz-rata-nikad-nisu-kaznjeni> (30.05.2019.)
- [22] A Arnautović: Selefije u Bosni i Hercegovini. <https://projects.voanews.com/salafism-in-bosnia/> Izvor VOA (10.06.2019.)

- [23] Izvor Srbin-info: Posao je dobar, a para laka: ID osvaja BiH! Evo koliko dobijaju za džihad, a ... do 24.08.2017. <https://srbin.info/drustvo/posao-je-dobar-a-para-laka-id-osvaja-bih-evo-koliko-dobijaju-za-dzihad-a/?lang=lat> (05.08.2019.)
- [24] Izvor Kurir u tekstu pod naslovom: Alarmantno upozorenje Europol: džihadisti ponovo vrbuju po Srbiji, evo ko nam je najveća pretnja! <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3546125/alarmantno-upozorenje-eurola-dzihadisti-ponovo-vrbuju-po-srbiji-evo-ko-nam-je-najveca-pretnja> (10.10.2020.)
- [25] Izvor SecuritySee magazin za bezbednost u tekstu: **Nenad Putnik: Sajber prostor je odavno priznat kao legitimno borbeno područje** <https://www.securitysee.com/2017/10/nenad-putnik-sajber-prostor-je-odavno-priznat-kao-legitimno-borbeno-podrucje/> (06.10.2020.)
- [26] Radicalisation Awareness Network: RAN MANUAL Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families July 2017, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf (18.10.2019.)
- [27] Izvor VOA: Adrian Shtuni: Djeci povratnicima iz Sirije i Iraka treba dati prioritet, <https://ba.voanews.com/a/adrian-shtuni-djeci-povratnicima-iz-sirije-i-iraka-treba-dati-prioritet/5091880.html> (14.09.2020)
- [28] Izvor: Dan pod naslovom: Iz Sirije u CG stiže devet povratnika <https://m.cdm.me/hronika/iz-sirije-u-cg-stize-devet-povratnika/> (17.09.2020)
- [29] Izvor Hanefijski Mesheb: Prave i lažne selefije 15 Feb 2019 <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/single-post/2019/02/15/Prave-i-la%C5%BEEne-selefije> (12.06.2019.)
- [30] Izvor: ATV u testu Galijašević: Paradžemati jači nego ikada <https://www.atvbl.com/vijesti/bih/galijasevic-paradzemati-jaci-nego-ikada-11-1-2019> (18.09.2020)
- [31] Izvor al Džazira: U BiH 22 paradžemata ne žele biti dio Islamske zajednice 29. 10. 2016 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/u-bih-22-paradzemata-ne-zele-biti-dio-islamske-zajednice> (30.05.2019)
- [32] Hanefijski Mazgeb: Paradžemati su izravan atak na institucionalni autoritet Islamske zajednice 17 Jan 2019. <https://hanefijskimezheb.wixsite.com/bosna/single-post/2019/01/17/Parad%C5%BEemati-su-izravan-atak-na-institucionalni-autorit-et-Islamske-zajednice> (12.06.2019)
- [33] Izvor Vreme, (11.02.2010) Vahabiti u bivšoj Jugoslaviji <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=912691> (09.09.2020.)

- [34] SELEFIJE U BOSNI I HERCEGOVINI ko su oni, kako ih drugi vide i kako se izvještava o njima <http://www.media-diversity.org/additional-files/srdjan-puhalo-selefije.pdf> (12.10.2020.)
- [35] V, Azinović and M. Jusić THE LURE OF THE SYRIAN WAR:THE FOREIGN FIGHTERS' BOSNIAN CONTINGENT- The Atlantic Initiative. 2015
[https://wb-iisg.com/wp-content/uploads/bp-attachments/4798/Foreign-Terrorist-Fighters - BiH.pdf](https://wb-iisg.com/wp-content/uploads/bp-attachments/4798/Foreign-Terrorist-Fighters_BiH.pdf) (05.06.2019.)
- [36] D. Elaine Pressman: Risk Assessment Decisions for Violent Political Extremism 2009-02, <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2009-02-rdv/index-en.aspx> (14.09.2020.)
- [37] Safet Mušić:Nasilni ekstremizam i radikalizam kao psihološki fenomen, https://www.researchgate.net/profile/Safet_Music3/publication/324656579_Violent_extremism_and_radicalism_as_a_psychological_phenomenon/links/5af0801f458515c283714572/Violent-extremism-and-radicalism-as-a-psychological-phenomenon.pdf?origin=publication_detail (14.09.2020.)
- [38] izvor Dnevni Avaz u tekstu pod naslovom: „Burgijanje sukoba“ piše Tarik Lazović <https://avaz.ba/vijesti/kolumne/223148/burgijanje-sukoba> (13.10.2020.)
- [39] IzvorRadio Televizija Republike Srpske u tekstu pod nazivom: GALIJAŠEVIĆ: IZETBEGOVIĆ I SILAJDŽIĆ, UZ PODRŠKU CERIĆA, ŠTITE VEHABIJE <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=34839> (22.09.2020.)
- [40] Izvor Blic: Novi zakon u BiH predviđa otkup zatvorske kazne - godina dana ili 18.000 evra, <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/novi-zakon-u-bih-predvida-otkup-zatvorske-kazne-godina-dana-ili-18000-evra/kn89c9m> (11.09.2020.)
- [41] Izvor Webtribune: Galijašević: Igra SDA sa migrantima može prerasti u vojnu operaciju protiv hrišćana u BiH, <https://webtribune.rs/galijasevic-igra-sda-sa-migrantima-moze-prerasti-u-vojnu-operaciju-protiv-hriscana-u-bih/> (11.09.2020)
- [42] Izvor Blic **Simeunović: Poraženi džihadisti "Islamske države" svetiće se po Evropi** <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/simeunovic-porazeni-dzihadisti-islamske-drzave-svetice-se-po-evropi/m66x1nj> (17.10.2020.)